

Katalysator, refugium, møteplass

Evaluering av støtteordningen for kunstnerresidenser i Oppland

OLA K. BERGE

TF-rapport nr. 400

2017

Tittel: Katalysator, refugium, møteplass
Undertittel: Evaluering av støtteordningen for kunstnerresidenser i Oppland
TF-rapport nr.: 400
Forfatter: Ola K. Berge
Dato: 10.10.2017
ISBN: 978-82-336-0070-9
ISSN: 1501-9918
Pris: 200,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Videostill, Fiona Crisp, 2015. Madstun, Jon Balke / Tone Myskja.
Prosjekt: Kvalitativ evaluering av støtteordningen for kunstnerresidenser i Oppland
Prosjektnr.: 20170610
Prosjektleder: Ola K. Berge
Oppdragsgiver: Oppland fylkeskommune

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Ola K. Berge er kulturviter (PhD) med utdanning frå Høgskolen i Sørøst-Norge. Han disputerte i 2017 på si doktorgradsavhandling innan internasjonal kulturpolitikk, der han har studert norsk utanrikskulturell verksamd med fokus på UD's kulturpolitiske ansvar og praksis.

Berge har jobba ved fagområde for kulturforskning ved Telemarksforskning sidan 2009. Faglege interesser er i tillegg til utanriks kulturpolitikk og generelle kulturpolitiske spørsmål, forskning i grenseland mellom populærkultur, kunstsosiologi og musikologi. Han har publisert ei rad vitskaplege artiklar og forskingsrapportar med utgangspunkt i desse interessene, m.a. om UD's kulturpolitiske praksis, norsk og nordisk kulturpolitikk, samt nasjonale og internasjonale endringstendensar og opphavsrettsspørsmål på musikkfeltet.

Forord

Oppland fylkeskommune inviterte i mai 2017 til konkurranse om gjennomføring av en kvalitativ evaluering av støtteordningen for kunstnerresidenser i Oppland. Telemarksforskning ble tildelt oppdraget, og denne rapporten presenterer resultatene av evalueringen. Arbeidet er gjennomført i perioden juni – oktober 2017.

Tre forskere ved Telemarksforskning har i hovedsak vært involvert i arbeidet med dette oppdraget. Ola K. Berge har vært prosjektleder. Han har gjennomført intervjuer og analysearbeid, og er også den som i hovedsak har skrevet rapporten. Bård Kleppe har vært prosjektmedarbeider, og har vært med på å utarbeide metodedesignet samt medvirket i analysearbeidet. I tillegg har Svenja Doreen Roncossek levert statistikk og illustrasjoner hentet fra Norsk kulturindeks.

En stor del av det empiriske materialet som danner grunnlaget for denne rapporten, består av kvalitative intervjuer. Vi vil takke alle våre informanter for at de har vært villige til å bruke av sin tid og dele sine erfaringer med oss. Vi vil også takke Kulturavdelingen i Oppland fylkeskommune for all hjelp til å framskaffe relevante dokumenter og opplysninger underveis. Til sist vil vi takke Oppland fylkeskommune for et godt samarbeid og et spennende oppdrag. Vi håper rapporten vil være til nytte i det videre arbeidet med å utvikle støtteordningen for kunstnerresidenser i Oppland.

Bø, 10.10.2017

Ola K. Berge

Prosjektleder

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Fenomenet Artist in Residence – refugium eller katalysator?	6
1.2 Kunstens ringvirkninger.....	8
1.3 Oppdraget, mandat og problemstillinger	10
1.4 Metode	11
2. Kort om residensene	14
3. Katalysator, refugium, møteplass	18
3.1 Kunstneriske effekter av residensene.....	18
3.2 Lokale og regionale ringvirkninger	20
3.3 Norsk kulturindeks.....	25
3.3.1 Kunstnertetthet.....	26
3.3.2 Kulturarbeidere	30
3.3.3 Tildelinger Statens kunstnerstipend	33
3.4 Nødvendighet av ordningen.....	35
4. Konklusjon	37

1. Innledning

Ifølge sentrale norske og nordiske institusjoner for formidling og støtte av kunstnerresidenser – Norsk kulturråd og Kulturkontakt Nord, men også internasjonale institusjoner som Goethe-instituttet – er kunstnerresidenser mer populære enn noen gang, og i vekst.¹ Også i den foreløpig siste stortingsmeldingen om visuell kunst, *Meld. St. 23 (2011–2012) Visuell kunst*, omtales kunstnerresidenser (Kulturdepartementet 2012). Også her blir det gjort et poeng av residensenes økende popularitet, både i Norge og internasjonalt:

Internasjonalt har det skjedd en eksplosiv oppblomstring av den såkalte gjestekunstnerordningen (Artist-in-residence). For utvikling av kunstfeltet er det viktig å fremme norske kunstnere i utlandet, men det er også viktig å få flere utenlandske kunstnere til Norge for kortere og lengre opphold, til å arbeide her og for å vise fram kunsten på utstillinger. (Ibid.: 70)

I følge meldingen er det også i Norge en rekke gjestekunstnerordninger, lokalisert både i byene og i distriktene. Mange av disse initiativene vurderes som gode, men man signaliserer samtidig en uro for residensenes økonomiske vilkår. Det står: «Det er mange gode initiativ, men de fleste har et svakt økonomisk grunnlag, enten de er offentlig eller privat finansiert. I all hovedsak er dette fasiliteter som er lagt til rette og stilt til disposisjon av vedkommende kommune eller region.» (Ibid.) En av de regionale støtteordningene som legger til rette for kunstnerresidenser er Oppland fylkeskommunes *Tilskudd til kunstnerresidenser*.

Fylkestinget vedtok i desember 2013 å øke kulturbudsjettet med 3 millioner kroner. Deler av økningen ble i perioden 2013 til 2016 satt av til å prøve ut en ny søkbar støtteordning til kunstnerresidenser i Oppland. I 2014 var den økonomiske rammen for ordningen ca. kr. 500 000,-. På grunnlag av erfaringer fra 2014, ble det i 2015 innvilget til sammen kr. 682 000,-. I 2016 var denne summen oppe i kr. 860 000,-, mens den i 2017 gikk noe ned, til kr. 750 000,-.

Tilskudd til kunstnerresidenser ble opprettet med målsetning om å **stimulere til økt kunst- og kulturproduksjon i Oppland gjennom kunstnerresidenser i fylket**. Det ble videre understreket at det var viktig for Oppland fylkeskommune at aktiviteten skulle ha betydning for det regionale samfunnslivet. Ordningen skulle også bidra til at kunst- og kulturlivet i Oppland fikk større mulighet til nasjonal og internasjonal utveksling, samt styrke og videreutvikle infrastruktur og arenaer for produksjon og formidling av profesjonell kunstnerisk virksomhet i fylket.

Midlenes formål er at kunstnere med residenssteder skal kunne dekke kostnader ved tilrettelegging og gjennomføring av gjestebesøk. Dette dreier seg i hovedsak om reisekostnader, utgifter til mat og andre praktiske kostnader, samt muligheten til å kunne gi gjestende kunstnere noe honorar i arbeidstiden. Bygge- og rehabiliteringsutgifter er ikke støttet gjennom denne ordningen.

Alle tildelinger skjer administrativt etter søknad.

Siden oppstarten i 2013, har til sammen 13 residenser tatt del i støtteordningen. Disse er lokalisert i store deler av Oppland fylke, med et unntak for de nordøstlige delene. De 13 er:

¹ Se f.eks. <https://www.goethe.de/ins/no/no/kul/mag/20550467.html>

1. <i>Elephant</i> , lokalisert i Lillehammer	8. <i>Nina Dreyer Henjum</i> i Øyer
2. <i>Falland</i> i Søndre Land	9. <i>Prosjektrom Hveem</i> i Østre Toten
3. <i>Fjellansen</i> i Aurdal	10. <i>R.E.D. Residency Eina Danz</i> i Vestre Toten
4. <i>Glasslåven kunstsenter</i> i Gran	11. <i>(S)elswhere</i> i Sel
5. <i>Harpefoss hotell</i> i Sør-Fron	12. <i>Sonen</i> i Lillehammer
6. <i>Kunstland</i> i Søndre Land	13. <i>Trollfilm</i> i Dovre
7. <i>Madstun AS</i> , i Søndre Land	

Oppland fylkeskommune skriver i *Vedtak om tildeling av tilskudd til kunstnerresidenser 2017* selv at erfaringene fra tre år med prøvedrift viser at dette er en ordning som treffer søkerens behov godt, og som genererer skapende aktivitet, unike samarbeidsmuligheter, lærerike erfaringer og utveksling både nasjonalt og internasjonalt. De skriver videre at ordningen i tillegg genererer et tilbud og muligheter for publikum man ellers ikke ville sett. Fra og med 2017 ble ordningen derfor videreført, med noen justeringer av kriteriene. Bl.a. ble kravene til søkere skjerpet inn, slik at det nå kun er profesjonelle kunstnere som har kunstnerresidenser som en del av virksomheten, eller som ønsker å utvikle slik, som kan søke. Denne virksomheten kan imidlertid foregå i samarbeid med kommuner, institusjoner eller kulturarrangører.

Etter fire års drift, ønsker Oppland fylkeskommune nå et eksternt blikk på ordningen for å undersøke om de målene man hadde for ordningen er oppfylt. I foreliggende evalueringsrapport følger resultatet fra evalueringen, inkludert empiriske analyser og konklusjoner. I konklusjonskapitlet tar vi til sist stilling til om ordningen skal videreføres som en fast ordning.

Før vi kommer så langt ser vi litt nærmere på fenomenet kunstnerresidenser.

1.1 Fenomenet Artist in Residence – refugium eller katalysator?

En av grunnene til at kunstnerresidenser, ikke minst utenfor de store byene, har blitt populære er at de bidrar til å løse en rekke utfordringer som kunstnere har i sin arbeidshverdag. For residenseierne² er et åpenbart aspekt kunstnerens behov for å inngå i nasjonale og internasjonale nettverk der oppdrag bekjentgjøres og tildeles, der man får faglig inspirasjon og påfyll av kompetanse, samt muligheter til å profilere egen kunst (Berge 2017, Mangset 1998). Ved å trekke til seg kunstnere både fra fjern og nær, vil man oppnå nettopp dette.

For gjestende kunstnere, kan behovet for arbeidslokaler vær like påtrengende. Tilgangen på produksjonslokaler i de største byene er liten, samtidig som kostnadene er høye. Mange drives slik ut av sentrum når de skal finne egnede produksjonslokaler. Her vil residensopphold for noen kunne være en god løsning. Noen tar til og med steget ut, og bosetter seg i områder med lavere kostnader og bedre tilgang på egnede produksjonsrom. Et stadig mer internasjonalt kunstliv gjør at periferi-sentrum-dimensjonen i kunstfeltet utfordres. Dersom Kassel eller NYC er sentrum, og ikke lenger Oslo, er ikke forskjellen på Søndre Land og Oslo nødvendigvis så stor med tanke på hva som er sentrum og periferi. Dette fører også til at den kunstneriske risikoen ved å flytte ut av f.eks. Oslo kan tenkes å bli redusert.

² I støtteordningen i Oppland er det et krav at residensene er kunstnerstyrte

En tredje grunnleggende utfordring for kunstnere er å få møtt og bygd publikum. Besøk og opphold i residenser, vil både kunne gi gode muligheter for å treffe et lokalt publikum man ellers ikke ville nådd, og kunne gi mulighet til publikumsinteraksjon som også kunstnerisk ses som verdifull. Mange kunstnere ser kunstens interaksjon med nettopp et publikum som en grunnleggende prosessuell del av det å skape kunst. Et siste relatert aspekt, er nye lokaliteters potensial for kunst som er drevet av stedsspesifisitet. Man kan slik kort oppsummere med at residenskunstnere både kan glede og ha glede av lokalt publikum og lokal natur og kultur.

En siste dimensjon som bør nevnes er hvordan kunstfeltet, kanskje til og med i økende grad, er preget av en «prosjektifisering», dvs. at mange kunstnerskap er preget av å tenke og arbeide i form av kortvarige prosjekt (se f.eks. Velure 2014). Her kan residensopphold være et tilbud eller en arbeidsform som trolig står godt til prosjekttenkingen.

Liknende resonnement lå også til grunn for opprettelsen av den 3-årige piloten for kunstnerresidenser i Oppland, 2014-2017, noe et internt notat fra fylkeskommunen viser:

Vi ser at det for tiden er i ferd med å utvikle seg flere steder for kunst og kulturproduksjon i Oppland som også åpner for residenser, eller arbeidsopphold, for gjestende kunstnere. [...] Vi har altså flere kunstnere som etablerer steder for egen praksis som de ønsker å kunne tilby andre i ledige perioder eller i tillegg til egent virke, og flere kunstnere går med lignende planer. Dette skaper steder med kontinuerlig kunstnerisk aktivitet og utvikling som er svært verdifulle for fylkes ambisjon om å få opp den kunstneriske aktiviteten i fylket, men ofte drives de på idealistisk basis og er derfor sårbare.

Fenomenet er nasjonalt og treffer tiden fordi det er stor mangel på produksjonslokaler i kunstfeltet og fordi muligheten til konsentrert jobbing med kunstnerisk utvikling utenfor sentrum er noe produserende kunstnere etterspør. Her sitter Oppland på en stor ressurs som kunstfeltet etterspør og dette bør utnyttes bedre. Utfordringen for slike steder er at det å drifte et residens-tilbud i tillegg til egen kunstnerisk praksis over tid er krevende og man står i fare for enten å bygge ned residensmulighetene eller sin egen kunstneriske produksjon.

I lys av alle disse mulighetene residensopphold gir, framstår Oppland FKs initiativ som et tidsmessig og adekvat kulturpolitisk virkemiddel. Gjestekunstnerordningene kan i beste fall gi kunstnerne underhold, tid, rom og ressurser til å tenke, arbeide og bygge nettverk.

Samtidig innebærer et residensopphold et innebygd paradoks eller dilemma: som Goethe-stiftelsen spør retorisk (se fotnote 1): Skal oppholdet være et *refugium* eller en *katalysator*? Skal kunstneren trekke seg tilbake fra omverdenen for slik å kunne konsentrere seg utelukkende om sin kunstneriske virksomhet, eller skal oppholdet snarere bidra med impulser til nye verk, noe som innebærer grunnleggende samhandling med residensens omgivelser? Dette dilemmaet er relevant for den todelte problemstillingen som ligger til grunn for evalueringsoppdraget. Oppland FK ønsker med sin støtte både å stimulere til kunstnerisk produksjon og til at dette får ringvirkninger lokalt og regionalt. En kunstner som under oppholdet utelukkende fordyper seg i sitt arbeid, vil sikkert selv oppleve besøket som svært meningsfullt. Det samme vil trolig vertskapet. Også Oppland fylke vil kunne nyte godt av dette, gjennom at kunstneren her ble stimulert til en høyere kunstnerisk kvalitet, noe som medfører at Opplands renommé som kulturpolitisk aktør styrkes. Samtidig vil det her være en risiko for at de lokale effektene – interaksjonen med de nære omgivelsene – blir små. Og omvendt, dersom kunstneren i første rekke benytter oppholdet som en katalysator for senere virksomhet, vil man lokalt kunne ha stor glede av dette samtidig som effekten for kunstneren selv – og dermed det regionale leddet – er mer uvis. Kanskje er dette en konstruert problemstilling. Trolig vil alle residensopphold inneha elementer både av tilbaketrasket fordypning og interaksjon med lokalsamfunnet, som igjen medfører en dynamisk effekt både for kunstneren, residensvertskapet,

lokale og regionale aktører. Vi tar likevel med oss slike problemstillinger inn i et eventuelt evalueringsarbeid, som en viktig forutsetning for å forstå underliggende forhold som er med å styre i hvilken grad denne støtteordningen er vellykket ut fra sine egne forutsetninger.

1.2 Kunstens ringvirkninger

Et sentralt aspekt i fylkeskommunen sin satsing på residensstøtte er tanken om at en slik støtte i tillegg til å støtte kunstfeltet og kunstnere også kommer et bredere publikum til gode. Man har hatt tro på – og i utlysningsteksten etterspørres en analyse av – potensielle lokale og regionale ringvirkninger av residensene i ordningen. For eksempel skriver fylkesordfører i Oppland, Even Aleksander Hagen, i Kulturstrategi for Oppland 2016-2020³, under overskriften *Kultur gjør livene våre rikere*, at: «Mulighetenes Oppland skal være en god arena for å skape og oppleve kultur. Det er levebrødet til mange, og det gir gode opplevelser til enda flere.» Her understrekes både at kultur er næring (altså levebrødet) for profesjonelle kunstnere, og at kultur – og da er det nok kultur i en avgrenset betydning, dvs. kunst, som menes – samtidig bidrar til trivsel og opplevelser. Dette utdypes senere i strategidokumentet der kulturpolitikk, bl.a. med henvisning til Enger-utvalgets utredning fra 2014, tilskrives en «viktig rolle, fordi et levende og mangfoldig kulturliv også er en samfunnsskapende kraft som genererer engasjement, innovasjon, nytenking og sosiale fellesskap og derigjennom bygger identitet, tilhørighet og personlig, kollektiv og økonomisk vekst.» (Kulturstrategi for Oppland 2016-2020: 5 og 22ff.) Man kan slik tenke seg at aktuelle ringvirkninger av kunstnerresidensene nettopp er å stimulere til det som er nevnt over.

Et aspekt av lokale og regionale ringvirkninger med samfunnsskapende kraft som i senere tid har blitt vanligere å trekke fram, er forventninger om at kultur også har instrumentelle økonomiske effekter på samfunnet, som legitimerer offentlig støtte. Særlig har kunst og kunstnere i økende grad blitt sett som agenter for et kreativt, dynamisk og fleksibelt arbeidsliv med fokus på innovasjon og entreprenørskap (Hesmondhalgh 2013). I tillegg, med henvisning til et stadig økende forbruk av kulturelle produkter og tjenester, vises det til den direkte økonomiske nytten av kunst- og kulturproduksjon (Gran et. al. 2016, Throsby 2010). Dette fokuset har fulgt i kjølvannet av en kontinental interesse for slik næring, ofte med referanse til britiske Department of Culture, Media and Sport og deres systematiske kartlegging av de kreative næringenes betydning for den nasjonale økonomien fra 1998 (1998 DCMS Creative Industries Mapping Document).

Vi finner spor av en slik tenking også i Oppland fylkeskommunes strategiske planarbeid. F.eks. sier kulturstrategien følgende: «Kulturvirksomhet som grunnlag for økonomisk verdiskapning, er den siste av de tre pilarene i Enger-utvalgets beskrivelse av kultur som samfunnsskapende kraft i Kulturutredningen 2014. Utover at deltagelse i kulturellt virksomhet er viktig for folks trivsel og helse, [...] har kulturvirksomhet som grunnlag for økonomisk verdiskapning noen klare trekk i Oppland. (Kulturstrategi for Oppland 2016-2020: 25) Og, videre:

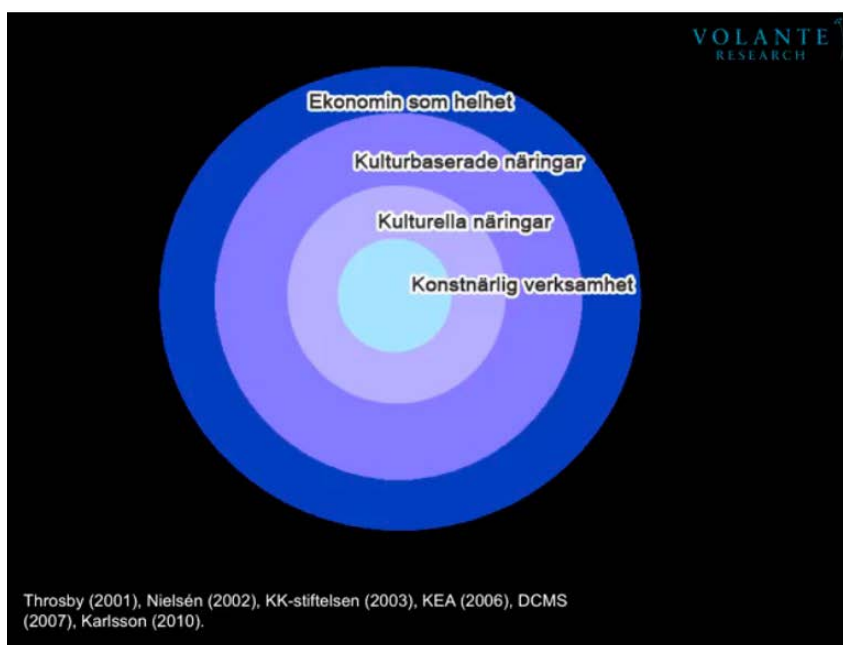
Oppland fylkeskommunes visjon om Mulighetenes Oppland impliserer et samfunn i utvikling og bevegelse. Innovasjon, entreprenørskap, talentutvikling og kreativitet er sentrale og nødvendige områder i vår tid. Mange av framtidens jobber finnes ikke og våre barn og unge må i større grad utdannes til å bli jobbskapere mer enn jobbsøkere. Vi kan ikke i fremtiden konkurrere på kostnad og pris. Vi må konkurrere på kompetanse, ideer, nye løsninger, kreativitet, nyskaping og utviklingsarbeid.

³ Finnes her: <https://www.oppland.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=295&FilId=3294> Lastet ned 12.05.2017

Kulturfeltet representerer et kompetanseområde hvor slike ferdigheter kan utvikles, trenes, utfordres og danne grunnlag for nye sammenkoblinger av tidligere adskilte sfærer. Satsing på entreprenørskap er grunnleggende i et slikt perspektiv. En vanlig forståelse av begrepet entreprenørskap er at det er knyttet til en forretningsidé, men begrepet må ses i en større sammenheng. I Oppland finnes flere muligheter for unge mennesker til å få trening i entreprenørskap i en slik videre betydning. (Ibid.: 26ff)

Igjen blir spørsmålet: Bidrar kunstnerresidensene til å *utvikle, trene, utfordre og danne grunnlag for nye sammenkoblinger av tidligere adskilte sfærer*, dvs. kunst- og næringsliv?

Fylkeskommunens strategiske tenkning videreføres også i praktisk saksbehandling. I administrasjonens innstilling til fylkesutvalget i sak om videreføring av støtteordning til kunstnerresidenser i Oppland, 21.02.2017 (ref. 201613195-76), skriver saksbehandler Mariann Bjelle følgende: «Med ein god kunstnarleg prosess og godt kunstnarleg produkt i kjernen, vil ringverknader som følgje av dette sidan oppstå.» Denne argumentasjonen er i innstillingen videre illustrert med en modell bl.a. benyttet av det svenske konsultentselskapet Volante (en modell som for øvrig er mye brukt, f.eks. i Regjeringens handlingsplan for kultur og næring fra 2007: 13), Figur 1.

Figur 1: Modell som illustrerer kulturnæringenes kjerne og periferi

Bjelle forklarer modellen som følger:

Kunstnaren er i midten av sirkelen, den kunstnarlege verksemda. Dette er fokusområdet for kulturpolitikken. Neste sirkel illustrerer dei kulturelle næringane, som forlag i bokbransjen, management i musikkbransjen, produsentane i filmbransjen osv. Den tredje sirkelen representerer dei kulturbaserte næringane, som bokhandlaren, kinoen osv. Den ytterste sirkelen er økonomien som heilskap, turistindustrien som kjem som ei følgje av tilbodet som skapast i dei tre innerste sirklane, musikkfestivalar, publikum som deltek på arrangement osv. Verdiskapinga av den innerste sirkelen aleine er ikkje så stor, ei heller sysselsetjinga. Men utan kunstnaren i midten, finnast det heller ikkje kulturelle næringar og kulturbaserte næringar i sirklane utanfor.

En vesentlig oppgave i evalueringen, med tanke på å avdekke potensielle ringvirkninger, vil dermed være å forsøke å finne ut om det også i praksis er en sammenheng mellom den rent kunstneriske virksomheten og de ytre lagene av virksomheter og næringsaktører – og i siste instans, samfunnsøkonomisk nytte. En slik ringvirkningsanalyse er imidlertid heftet med flere problematiske sider, både av metodisk og praktisk art. Det første problemet er knyttet til kausalitet. Det er ofte vanskeligere enn man skulle tro å sikkert slå fast at årsak A fører til virkning B. Grunnen er dels at man i komplekse samfunnsprosesser ikke har kontroll på alle de ulike faktorene som alternativt fører til samme virkning, dels at man ikke har kontroll på den kontrafaktiske utviklingen, dvs. hvordan en utvikling ville forløpt med et annet utgangspunkt (Mangset og Røyseng 2009). Mange ringvirkningsanalyser har derfor endt med å påvise effekter uten nødvendigvis å kunne knytte disse til årsaken man har gått ut ifra var den virksomme. Flere toneangivende forskere har derfor den siste tiden stilt spørsmål ved om ikke forskningen på kunstnerisk virksomhet og kultur næringer har manglet vitenskapelig belegg for noen av sine djerveste antakelser om de instrumentelle virkningene; alt fra at den fører til bedre læring, helse og sosiale miljø, til at den genererer store økonomiske overskudd på samfunnsnivå (Kilroy et. al. 2007). Et realistisk syn på dette betyr imidlertid ikke at a) slike effekter ikke er tilstede, eller b) er umulig å påvise. I kapittel 3.2 og 3.3 gjør vi selv et forsøk, bl.a. ved hjelp av data fra Norsk kulturindeks, på å si noe om effekter fra kunstnerresidenser, lokalt og regionalt.

1.3 Oppdraget, mandat og problemstillinger

I utlysningsteksten står følgende problemstillinger listet som grunnlag for evalueringen:

- 1. Hvilken betydning har opprettelse av residenser og fører de til økt kunst- og kulturproduksjon i Oppland?**
 - Hvilken betydning har residensene for de gjestende kunstnerne?
 - Hvilken betydning har residensene for kunstnerne selv (de som driver stedet) og deres personlige og kunstneriske utvikling?
 - Hva har residensstedene å si for Opplands omdømme som sted for kunstnerisk virke?
 - Hvilke ringvirkninger har residensene for regionene og lokalsamfunnet og hvilke ringvirkninger har residensene for det frivillige kulturlivet?
 - I hvilken grad produseres det mer kunst på grunn av residensene?
- 2. Hvilken betydning har støtteordningen for residensene?**
 - På hvilken måte er Oppland fylkeskommunes støtte betydningsfull for residensene?

Man ønsker med andre ord å undersøke i hovedsak to forhold: 1) hvilken samfunnsmessig betydning har residensene, og 2) hvilken betydning fylkeskommunens støtteordning har for residensene.

Spørsmål 1 kan igjen deles i to delspørsmål, a) hvilken betydning har residensene for kunstfeltet, lokalt, regionalt og for enkeltkunstnerne (dvs. både residensenes vertskap og besøkende kunstnere), f.eks. med tanke på merproduksjon av kunst og kunstnerisk utvikling? og b) hvilken betydning (ringvirkninger) har residensene for (lokal)samfunnet de er del av (dvs. residensenes vertskommuner/regioner, samt for Oppland)? Her ønsker man å undersøke hvorvidt ordningen f.eks. fører til et styrket omdømme for regionen, har positive effekter på lokalsamfunn og frivillig kulturliv, m.m.

Til sammen mener vi disse problemstillingene har høy relevans. De dekker på en utfyllende måte de mest aktuelle spørsmålene knyttet til hvorvidt støtteordningen kan ses som *relevant, nødvendig*

og *vellykket*, noe som igjen vil være av vesentlig betydning for å vurdere hvorvidt støtteordningen virker etter forutsetningene, og dermed bør eller ikke bør videreføres (som fast ordning).

Vi vil i det følgende besvare disse spørsmålene.

1.4 Metode

Det empiriske grunnlaget for analyser og konklusjoner er i hovedsak kvalitative data. Vi har benyttet tre ulike metoder for datainnsamling, **dokumentstudier**, **individuelle dybdeintervju**, samt en analyse basert på Telemarksforskings unike registerdatabase **Norsk kulturindeks**.

Dokumentstudiene omfatter først og fremst de fleste av Oppland fylkeskommunes saksdokumenter knyttet til etablering og forvaltning av residensordningen. Særlig viktige dokumenter teller:

- Søknader fra kunstnerresidensene
- Avslag på søknader fra residenser
- Tildelingsbrev
- Rapporter fra residensene, inkl. dokumentasjon av gjestende kunstners erfaringer og utbytte av gjesteopphold.
- Utbetalingsanmodninger
- Møtereferater fra residenssamlinger
- En rekke dokumenter knyttet til vedtak om opprettelse av støtteordning for kunstnerresidenser og videreføring av samme ordning.

I tillegg har Regional planstrategi 2016–2020 og Kulturstrategi for Oppland 2016–2020 vært viktige bakgrunnsdokumenter, sammen med nettsider med informasjon om ordningen, samt om kunstnerresidensene.

En annen viktig kilde til data har vært individuelle dybdeintervju med informanter med god kjennskap til ordningen. Hovedhensikten med disse intervjuene var, i tråd med oppdragets mandat, å skaffe til veie data om 1) ulike regionale og lokale effekter av kunstnerresidenser, og 2) hvilken betydning støtteordningen har for residensene.

Først, for å avdekke den kunstneriske betydningen av residensene, intervjuet vi et utvalg på sju residenseiere/drivere. Her forventet vi god empiri både om hvilke effekter residensene har for egen utvikling men også hvilke tanker de gjør seg om øvrige samfunnsmessige virkninger, både av økonomisk og kulturell art. Ikke minst er disse informantene meget godt plassert for å si noe om hva fylkeskommunens støtte har å si for driften: Som kjent vet de best hvor skoen trykker, de som har dem på. I tillegg ønsket vi å innhente erfaringer fra et utvalg kunstnere som har gjestet residensene i Oppland. Her viste det seg vanskeligere å få slik feedback enn vi hadde trodd, og vi endte opp med et mindre omfattende datamateriale enn opprinnelig tenkt. Til gjengjeld viste rapportene fra residenseierne i mye større grad enn forventet å inneholde spesifikk informasjon om slike erfaringer og utbytter, noe som gjorde at vi mener vi har tilstrekkelig kunnskap om hvordan de gjestende kunstnerne ser på ordningen både generelt og spesielt. Det er også viktig å minne om at alle residenseierne i denne ordningen selv er kunstnere, noe som gjør at dette perspektivet skal være svært godt dekket med de dataene vi sitter med.

Videre, for å finne andre effekter av residensene, både lokalt og regionalt, var det viktig å få representanter for kommunalt og fylkeskommunalt nivå i tale. For å skaffe kunnskap om lokale effekter, samt hvordan ordningen ser ut fra et kommunalt perspektiv, intervjuet vi et utvalg avdelings-

sektor- eller virksomhetsledere med ansvar for kultur i vertskommunene. For å skaffe kunnskap om regionale effekter, samt generell kunnskap om ordningen og administrasjonen av den, intervjuet vi et utvalg fylkeskommunalt ansatte i Fagenhet for kultur og regional utvikling (Regionalenheten).

Følgende utvalgsriterier ble valgt i forbindelse med å rekruttere informanter i de ulike informantgruppene: For kunstnere, skulle informantene 1) ha fått støtte ved siste runde, 2) representere en viss geografisk spredning, 3) representere et mangfold mht. kunstart, og 4) ha tilhold i kommuner der også en representant for kommunen (en kommunal avdelings-, sektor- eller virksomhetsleder) ble intervjuet. Dette for å sikre data som systematisk så effekter fra enkeltresidenser i sammenheng. For informanter fra vertskommunene, prioriterte vi 1) informanter med god kjennskap til ordningen fra 2) kommuner med mer enn en residens og med 3) geografisk spredning og 4) mangfold mht. kunstart. For informanter fra fylkeskommunen sin del, vektla vi kriterier som at de 1) kjente godt til ordningen, 2) tilhørighet i litt ulike deler av det fylkeskommunale apparatet (dvs. noen som hovedsakelig jobber med kultur, andre som jobber med (kultur)turisme, (kultur)næringsliv, e.l.)

Til slutt, for å få innspill på ordningen fra et mer overordnet perspektiv, snakket vi med fagadministrasjonen i Norsk kulturråd. De administrerer selv en støtteordning der kunstnerresidenser står sentralt, i tillegg til en lang rekke andre ordninger som kunstfeltet, inkludert kunstnerresidensene, kjenner til og benytter seg av. I sin administrasjon kjenner Kulturrådet slik godt til både kunstnerresidenser som fenomen, samt ulike erfaringer med og virkninger av disse.

I tillegg til dette kvalitative datamaterialet ønsket vi å supplere med noen kvantitative data. Et sentralt spørsmål i evalueringen er som før nevnt hvorvidt kunstnerresidensene har samfunnsmessige ringvirkninger utover residensene og kunstnerne der. F.eks. er et sentralt spørsmål om kunstnerresidensene fører til økt kunstproduksjon, ikke bare hos de kunstnerne som driver residens, men i alt. Det kan være vanskelig å vise slike effekter, fordi de ulike variablene som potensielt medvirker til dem ikke så lett lar seg isolere. Dette kan igjen føre til at det er vanskelig å gi sikre indikasjoner om spørsmål om kausalitet og kontrafaktiske hendelsesforløp, dvs. hva som forårsaker hva og hva som ville vært utfallet dersom man hadde valgt en annen løsning enn det som er tilfellet.

Intervju med sentrale aktører både i og utenfor ordningen, som skissert over, vil kunne gi kvalifiserte synspunkter på slike effekter. De er likevel ikke kilde til å slå fast sikre kausale sammenhenger. For eksempel er det vanskelig å slå sikkert fast om lokalbefolkningen i en kommune er blitt mer glad i kunst, eller om det frivillige kulturlivet er styrket, som følge av denne ordningen; det kan jo være noe annet som forårsaker en slik utvikling som ikke informantene har oversikt over eller regner med.

En måte som potensielt kan styrke validiteten til ulike hypoteser om kunst og kulturs instrumentelle effekter, går gjennom å trekke inn også andre, kvalitative metoder for datainnsamling. I dette prosjektet har vi derfor supplert dokument- og intervjudataene med å lete etter spor av residensordningens ulike ringvirkninger med hjelp av *Norsk kulturindeks*. Denne indeksen er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner, regioner og fylker som produseres av Telemarksforskning. Indeksen er basert på registerdata fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger. Målsetningen med Norsk kulturindeks er å beskrive det faktiske kulturtilbudet og den faktiske kulturbruken innenfor kommunen som geografisk område. Hvert år samler Telemarksforskning data til Norsk kulturindeks og gir ut en oversikt over hvordan kommunene plasserer seg i forhold til hverandre. Datamaterialet muliggjør en rekke analyser og gjør oss i stand til å si noe om kulturlivet i alle de 428 norske kommunene (2015-data), samt i regioner og

fylker. Dette inkluderer selvsagt også de 10 vertskommunene for kunstnerresidensordningen i Oppland⁴.

Med utgangspunkt i indeksen har vi derfor gjort en enkel komparativ analyse der vi sammenstilte de ti vertskommunene med ti referansekommuner *uten* kunstnerresidenser. Deretter undersøkte vi spesielt de indikatorene vi antar *kan* være påvirket av tiltaket. Dette dreier seg først og fremst om kunstnertetthet, statlige tildelinger til kunstnere og antall sysselsatte i kulturbedrifter, men også kultur for barn og unge, så som DKS-produksjoner og kulturskoletilbud. Målet for undersøkelsen var med andre ord å se etter tall som peker i retning av at residensene bidrar til at kunstlivet i vertskommunene blomstrer mer enn normalt.

Til sammen mener vi datamaterialet har forutsetning for å gi et godt og dekkende bilde av virkeligheten mht. kunstnerresidensene i Oppland. En svakhet ved undersøkelsen er mangelen på etnografiske data, det man kan kalle et *feltarbeid*. Å møte kunstnerne i deres residenser, se hvordan de opererer og interagerer i sine lokalsamfunn, ville uten tvil kunne gi gode og supplerende data. Igjen kan det her være på sin plass å nevne faren for at effektmålinger bare er refleksjoner av gode intensjoner og håp for hvordan støtte til kunstnere skal generere verdi utover det den gjør for kunstneren selv. Svært ofte vil man møte informanter som mener å tro at en bevilgning avstedkommer den og den spesifikke effekten. Det er ofte ikke grenser for hva en kunstner menes å være kapabel til, både med tanke på å skape arbeidsplasser, tilflytting, rike lokalmiljø osv. At kunst av mange oppfattes som lim i samfunnet, som beriker og gir mening er det ikke tvil om. Man skal likevel være forsiktig med å trekke slike virkninger for langt, på sviktende grunnlag. Med våre undersøkelser her, i form av en metodetriangulering av kvalitative og kvantitative data, håper og mener vi å ha fanget hva residensene genererer, hverken mer eller mindre.

⁴ For mer informasjon om Norsk kulturindeks, se: https://www.telemarksforskning.no/fag/tema.asp?gID=KI&t_id=105

2. Kort om residensene

Siden oppstarten i 2013, har til sammen 13 residenser fått støtte fra Oppland fylkeskommune. Disse er lokalisert til store deler av Oppland fylke, med et unntak for de nordøstlige delene (Figur 2).

Figur 2: Kart over kunstnerresidensenes geografiske plassering. (Kilde: www.oppland.no)

Det er viktig å påpeke at de ulike kunstnerresidensene alle er nokså ulike, f.eks. med tanke på produksjon, antall gjestepphold, hvor viktig residensdelen er av den totale virksomheten osv. Vi presenterer derfor de 13 kort:

***Elephant*, lokalisert på Lillehammer**

Elephant Kunsthall er et uavhengig ikke-kommersielt visningssted for internasjonal moderne kunst lokalisert i Lillehammer sentrum. Det er Mads Andreas Andreassen som driver stedet.

Gjestekunstnere ved Elephant må ha fullført master i billedkunst, eller ha tilsvarende erfaring innen billedkunsthaget. Som gjestekunstner får man tilgang på det 70 m² store atelieret med eget treverksted og malerom. Her har man mulighet til å produsere kunst, fordype seg og bruke tid, som man så forplikter seg til å stille ut i kunsthallen.

Falland i Søndre Land

Billedkunstner Caroline Ho-Bich-Tuyen Dang og komponist Kjell Samkopf kjøpte småbruket Falland, beliggende på Fall i Søndre and Kommune i Oppland Fylke, i 2012. Eiendommen er på 4,5 mål, inneholder et hovedhus, en låve, et kombinert drivhus og hønsehus, et andehus og en stadig voksende frukt- og grønnsakhage. Falland har en flott utsikt over Randsfjorden.

Dang og Samkopfs intensjon med Falland er å etablere egne hensiktsmessige helårs arbeidsstudioer for sitt arbeid innen henholdsvis billedkunst og musikk. I tillegg ønsker de å gjøre Falland til en møteplass for kunstnere og kunstinteresserte, samt et sted for permakultur og permakulturinteresserte.

Fjellansen i Aurdal

Fjellansen, regionalt kompetansesenter for dans, ønsker å skape møtesteder og nye, internasjonale muligheter for lokale kunstnere og gi utenlandske kunstnere innblikk i Valdres-kulturen, FRIKAR og danser Hallgrim Hansegårds kunstneriske univers. Prosjektet har også ambisjon om å inspirere innbyggerne i Valdres og områdene rundt til å skape og oppleve dansekunst.

FRIKAR har bygd om gamle Aurdal skule til en residensplass (SMIA) omringa av sauejorder på sommerstid og skiløype på vinterstid. Overnatting, mat og bruk av studio er dekket i tillegg til reise og noe honorar. Det de ønsker tilbake er et verksted med lokale dansetalent eller en offentlig visning og kunstnerisk samtale med publikum.

Glasslåven kunstsenter på Gran

Glasslåven kunstsenter på Granavollen, Gran, er et samlokaliseringsprosjekt for utøvende kunstnere. Glasslåven kunstsenter inviterer utøvende kunstnere innen billedkunst, scenekunst (dans og teater), litteratur, kunsthåndverk, akustisk musikk og komponister til å søke residens. Låven er fra 1880 og er satt i stand etter økologiske prinsipper. Glasslåven huser kunstnere som leier fast eller prosjektbasert og har cirka tolv produksjonsrom og et stort scenerom, i tillegg til et felles verksted, galleri, kjøkken, dusj og toaletter.

Gjester kan søke om residens i et mindre produksjonsrom (ca. 17 m²) for opphold på en til to måneder, eller et stort scenerom (ca. 100 m² og ca. 10 meter høyt under taket) for opphold i 14 dager. Det er mulig for residenten å bruke galleriet og scenerommet for presentasjon av arbeidet i forbindelse med residensen.

Harpefoss hotell i Sør-Fron

Harpefoss hotell er et flerkunstnerisk produksjons- og visningssted med særlig vekt på utstillinger, kunst i offentlige rom-prosjekt, arrangementer, poesifestival og artist-in-residence program. Artist in Residency (A-i-R Harpefoss) ble igangsatt med nyrenovert leilighet og prosjektrom i 2013, og har i perioden 2014 -2016 mottatt støtte fra Oppland fylkeskommunes gjestekunstnerordning.

Programmet har lagt grunnlaget for kunstneriske prosesser, verkstedsamlinger og stedsspesifikke produksjoner i regionen, og resultert i en rekke utstillinger, bestillingsverk (musikk, litteratur og kunst), publikasjoner, filmproduksjoner, foredrag og kunstnerpresentasjoner. Fokusområder er i hovedsak kunst, musikk og litteratur, men også prosjekter og samarbeid innen performance, arkitektur og design.

Kunstland i Søndre Land

Kunstland skal være en generøs og uformell møteplass for kunstnere for å tenke, snakke, reagere og handle. Stedets geografiske plassering og karakter er et ombygd småbruk, med 50 mål tomt langt til skogs ved et stille vann i Søndre Land; det er et sted som gir en opplevelse av å komme til et hemmelig rom; et sted der fred og stillhet, ifølge presentasjonen av residensen på Oppland fylkeskommunes nettsider, «varsomt er til stede».

«Å by dette til etablerte kunstnere med forventinger om profesjonalitet og arbeidsro er en stor glede» (ibid.), sier kunstner Markus Brendmoe, eier av stedet.

Madstun i Søndre Land

Madstun, er et tverrfaglig produksjons- og ide-utviklingssenter, med hovedformål å lage en møteplass for kreative prosesser. Beliggende på en ås øst for Randsfjorden, med utsyn inn i Synnfjell og tilliggende områder, er stedet ideelt for gruppebasert virksomhet innen alt som handler om kunstnerisk ideutvikling og påfølgende produksjon. Hit ønsker man derfor å invitere profesjonelle kunstnere med prosjekter som oppleves som interessante i forhold til Madstuns profil.

Madstun ønsker å fremme kulturelt mangfold og har fokus på tverrfaglige og tverrkunstneriske prosjekter. Her tilbyr man kunstnere en mulighet til å tenke, konsentrere seg og å jobbe i et inspirerende bo- og arbeidsmiljø, og slik være med på å bidra til innovative kunstverk. De tilreisende kunstnere fra hele verden vil gi inspirasjon til det lokale miljøet gjennom konserter, utstillinger, workshop, presentasjoner og foredrag.

Nina Dreyer Henjum i Øyer

Nina Dreyer Henjum og mannen er bildekunstnere og har etablert kunstnerresidens på sin nye eiendom *Orretun* i Øyer, som tidligere har vært gamlehjem og barnehage. Kunstnere som kommer på residens kan ha ulike bakgrunn og skal vise sine arbeider i løpet av eller etter avslutta residens.

Kunstnerparet inviterer profesjonelle kunstnere med høy kunstnerisk kvalitet som viser at de har tanke for situasjonen i verden i sine kunstverk. De fleste kunstnerne skal bidra med workshop for lokalbefolkningen, og som gjerne kan involvere barn og eldre, med tanke på eiendommens historie. Noen kunstnere ønsker å jobbe isolert med fordypning innen kunstneriske tema, og de får lov til det. Alle kunstnere skal ha utstilling og presentasjon etter endt residensopphold, slik at arbeidet og kunstneren blir presentert for lokalbefolkningen.

Prosjektrom Hveem på Østre Toten

Under navnet Prosjektrom Hveem arbeider Beate Juell (prosjektleder), Kai Lervold (eier av stedet), Tone Gellein (kunstner med teoretisk og tekstfaglig kompetanse, samt kulturleder i Søndre Land kommune) og Elise Schonhowd (billedkunstner) med å etablere en kunstnerresidens for kunstnere som i større eller mindre grad er nysgjerrig på, arbeider med, eller ønsker å utforske leire som materiale.

Målet er å legge til rette for et undersøkende fokus der leiren som materiale i dialog med andre uttrykksformer som poesi, performance, grafikk, maleri, skulptur og konseptkunst, blir en innfallsport for residensoppholdet. Residensen vil gi mulighet for at et tverrfaglig spekter av kunstnere kan utforske leirens kunstneriske muligheter og uttrykk, og derigjennom skape rom for nye verk.

R.E.D. Residency Eina Danz ved Einafjorden i Vestre Toten

R.E.D. er en internasjonal, nasjonal og regional kunst- og kulturarena, med hovedfokus på residensvirksomhet, produksjon av dans og film, samt kunst- og kulturformidling. Residensene går over flere perioder og er utløsende for å skape viktige relasjoner, prosjekt og visningsarenaer.

R.E.D. er lokalisert på Nyland gard ved Einafjorden i Vestre Toten. Drifta er inne i sitt fjerde år og har siden oppstarten i 2012 hatt tilreisende fra 22 land, gjennomført over 77 arrangementer. Den tidligere låven har nå blitt et fullisolert produksjons- og forestillingslokale. Det storslagne, nærmest sakrale rommet som kalles R.E.D. ARENA og som måler 240m² med 8,50 meter under mønet, hadde offisiell åpning 22. oktober 2016. Med vannbåren varme i gulvet (jordvarme) drives R.E.D. på helårsbasis.

(S)elswhere i Sel

Kunstnerparet Hannah Rosvoll og Erlend Dokken har kjøpt og driver gården Nerøygarden i Sel. Der vil de tilby nyutdannede kunstnere mulighet til å jobbe og bo, samt vise sine arbeid i lokalsamfunnet i Sel.

I tillegg til garden har Hannah og Erlend gjort en Moelvenbrakke dratt med traktor om til et mobilt galleri, som de i sammenheng med residensopphold har brukt som omreisende utstillingslokale i Gudbrandsdalen.

Sonen i Lillehammer

«Sonen» befinner seg på Vesleulland, en gård med 700 mål skog og dyrka mark, 25 minutter med bil vest for Lillehammer sentrum. «Sonen» er en kunstnerresidens hvor oppholdet skal lede til utforskning og gestaltning av stedsbestemt kunst. Tiltaket er tverrfaglig og retter seg mot profesjonelle kunstnere innen blant annet visuell kunst, elektronisk kunst, musikk og litteratur. Oppholdet skal lede til ett eller flere arbeider som skal være knyttet til lokalmiljøet og «Sonen». Ordningen skal gi mulighet for å prøve ut materialer, teknologi og metoder over tid.

Det er også et viktig moment at erfaringer og råmateriale fra oppholdet kan brukes av kunstneren til videreutvikling av arbeider og prosjekter. Det etterstrebes at kunsten som produseres henvender seg til både et lokalt og et internasjonalt kunstmiljø, og et generelt kunstinteressert publikum. AiR Eksperiment SUS vil generere faglig utveksling i Oppland på et høyt kunstnerisk nivå gjennom nyproduksjon og nyskapning innen det profesjonelle kunstfeltet. Noe som i sin tur også bidrar til å berike fylket sitt generelle kunst- og kulturtilbud.

Trollfilm på Dovre

Trollfilm er firmaet til animasjonsfilmskaper Anita Killi på Dovre. Anita har vært i filmmiljøet lenge og tar imot en jevn strøm av forespørsler fra hele verden fra folk som gjerne vil komme til Killi for å jobbe, lære og hente inspirasjon. Animasjonsfilm på den måten som Trollfilm arbeider, har mange sider som overlapper med andre kunstuttrykk som tegning, maling, kunsthåndverk, bevegelse, lyd og musikk. For Trollfilm er gjestekunstnere på residensopphold en god måte å få inspirasjon og nyttige kontakter for framtidig samarbeid.

Killi og Trollfilm har allerede noen års erfaring med besøk av nasjonale og internasjonale kunstnere som har bodd og jobbet der. Det er mange hus på gården, og flere er gjort i stand for gjester. Det er studio (animasjons-stander og annet utstyr) i to av husa, som kan benyttes som arbeidsrom.

3. Katalysator, refugium, møteplass.

3.1 Kunstneriske effekter av residensene

En viktig del av evalueringens mandat var å undersøke hvilken betydning kunstnerresidensene har for residensenes vertskap, altså de kunstnerne som driver residensene, og for gjestende kunstnere. Sentrale spørsmål er i hvilken grad slike residenser virker positivt inn på kunstproduksjon, eller berørte kunstners egen utvikling. Med tanke på de erfaringene andre har gjort med slike tiltak, kan dette spesifiseres ytterligere:

- Ses et opphold her som et refugium eller som en katalysator?
- Bidrar det til å gjøre kunst mer eller mindre sammenvevd i øvrige samfunnsprosesser?

Hvilken betydning har residensene for enkeltkunstnerne (dvs. både residensenes vertskap og gjestende kunstnere)?

- Produksjon
- Egen kunstnerisk utvikling
- Nettverk
- Publikumsutvikling
- Lokal/regional integrasjon

Det empiriske materialet viser nokså entydig at kunstnerresidensene på sitt beste har en positiv effekt for kunstnerne som på en eller annen måte blir omfattet av dem. Gjestende kunstnere får mulighet både til å få ro til produksjon, inspirasjon til arbeidet sitt, samt mulighet til å møte et nytt publikum. Ikke minst forteller mange av de gjestende kunstnerne om møtet med norsk natur og kultur, som de fremhever som inspirerende. Overgangen fra urbane omgivelser i Tokyo eller New York til naturskjønne omgivelser på Toten er stor, men mange forteller at nettopp kontrasten utløser arbeidslyst og kunstnerisk energi.

Flere peker på muligheten residenser gir for å arbeide intensivt og i ro og fred. En sier: «Kunstnerne trenger steder å jobbe og da er det fint å ha steder å reise til der man har tid og rom». Det virker likevel ikke som om gjestekunstnerne ønsker å avsondre seg fra omverdenen. Alle residensene har krav om at gjestene skal interagere med lokalsamfunnet under oppholdet, noe de fleste ser ut til å gjøre med glede. En residenceier forteller at han har litt ulik erfaring med hva gjestekunstnere ønsker, noen har større behov for arbeidsro enn andre. Likevel virker det altså som at det å vise fram resultatet av arbeidet for de fleste inngår som en naturlig og velkommen del av oppholdet. Som nevnt kan dette dels ha å gjøre med at kunstnerne ønsker å trekke (et nytt) publikum inn som del av den kunstneriske prosessen, dels at mange kunstnere i dag ønsker å jobbe stedsspesifikt. Og som en informant forteller: «De som jobber stedsspesifikt interagerer jo ofte mer direkte med omgivelsene.»

Om de gjestende kunstnerne har glede av residensoppholdene, er nytten av disse om mulig enda større for kunstnerne som eier og driver residensene. Det sier seg vel nesten selv at denne effekten

er stor, ellers ville neppe noen lagt ned så mye arbeid som faktisk kreves for å etablere slike residenser. Det som går igjen i alle intervjuene med residenseiere er den muligheten kunstnermøter under residensopphold gir for gjensidig inspirasjon. En residenseier forteller:

For meg så har det å komme hit, å ha den ideen om residensen og å jobbe med det, og få kunstnere hit... for vi skjønnte at skal du flytte på landet, så er du nødt til å ha et sted der du blir stimulert, og har kontakt med andre kunstnere. Det er lett at du kunne ha kommet helt ut av det. Bodd her på landet uten kontakt med omverdenen. Sånn at for meg har det vært helt fantastisk, og kunstnerisk helt avgjørende. Mitt kunstneriske virke har tatt en helt ny retning.

En annen sier noe av det samme, og knytter det særlig til at man som residenseier får kontakt med andre kunstnere og deres kunstneriske *prosesser*:

For meg så betyr det at man får besøk av kollegaer. Som ellers aldri ville ha kommet hit. Og det er jo viktig. Man kan jo lett, når man suser rundt oppi her uten å hverken høre eller se noe særlig kunstnerisk i det hele tatt. Selvfølgelig kunne jeg vel oppsøkt det i større grad, men... Men når man har hatt et sånt besøk, så har man jo sett en sånn prosess pågå. Og da kommer man inn i det selv og. Det kommer noen og minner deg på hva en kunstnerisk prosess er. Og man kan og diskutere og prate om andres kunst og prosjekt, og man kan veilede den som er på besøk, med tanke på å stille ut og det blir en fagsamtale.

Vi tolker det i dette tilfellet til at informanten frykter at det å i for stor grad «suse rundt oppi her» fører til at man nettopp faller ut av det å holde kunstneriske prosesser i gang.

En tredje residenseier påpeker at både de som eiere/drivere og de gjestende kunstnerne gjennom residensene får muligheter til å prøve ut nye samarbeidsformer. Det oppstår slik en eksperimentell atmosfære der alle lærer. Kunstnerskap er ofte individuelle, når man inviterer inn gjestende kunstnere åpner man opp for dette, men ønsker samtidig at det inngår i samarbeid. En fjerde residenseier forteller at hun som kunstner føler en enorm frihet med å ha dette stedet. Hun kan invitere folk, teste ut potensielle samarbeidspartnere, opparbeide et mye større nettverk og møte nye, unge kunstnere på eget felt, og dermed få oversikt over hva som skjer. Hun beskriver dette som plutselig å få en helt ny kontaktflate ut i eget felt. Virksomheten gir også en annen type synlighet av eget kunstnerskap og profil, som hun ikke tidligere har klart selv, fordi det er så mange som kjemper om de samme midlene og jobbene. Når man gjennom å eie en residens har noe å tilby andre, får man med ett en helt annen interesse, en helt annen måte å komme i kontakt med andre på, noe som kan beskrives som en vinn-vinn-situasjon. Hun konkluderer derfor:

Så for mitt kunstneriske virke så har det vært særdeles viktig, rett og slett. Det har åpnet opp en hel verden, også fordi jeg har jobbet mye i utlandet tidligere, så har jeg nå mulighet for å bruke dette kontaktnettet som jeg har ute, fordi nå kan folk komme til meg, nå har jeg noe å tilby andre, som gir en helt ny dynamikk.

Flere forteller at gjestende kunstnere i tillegg til å inspirere, knytter tette og langvarige kollegiale bånd. En forteller f.eks. at residensopphold gjør at man blir kjent (også kunstnerisk) på en helt annen måte enn om man «treffes i byen». God tid er en nøkkel. Dette er et viktig poeng flere trekker fram. Ressurssituasjonen ute i distriktet er en helt annen enn i de store byene. Både med hensyn til tid og rom. Dyre lokaler i sentrumsnære strøk er et problem for kunstnere som ofte har små ressurser. Som en av informantene sier: «Alt er enklere på bygda. Kunstneren får et større handlingsrom.» Nettopp det å kunne relativt enkelt komme i kontakt med kollegaer er viktig, særlig i en tid der kortvarige prosjekter gjør det mer komplisert og risikofyllt å etablere langsiktige samarbeidsrelasjoner. En forteller om dette:

Før har jeg måtte vente på støtte til prosjekter og søkt og søkt, og så, når du får det, *da* kan du jobbe med folk. Men nå, når jeg har et sted her så kan de... det er jo ikke alltid jeg trenger å jobbe med dem, men det å tilby andre å komme hit, det har vært veldig viktig for meg.

Et aspekt av kollegiale bånd er dessuten den stoltheten flere av informantene forteller om, over å kunne presentere internasjonale kunstnere på sin hjemmearena. Disse holder fram hvordan lokal entusiasme over å ha internasjonalt renommerte kunstnere i distriktet også smitter over på dem og deres posisjon. Det er velkjent at det er lettere å promotere andres kunst enn egen; gjennom at gjestekunstnere profileres lokalt, gir dette samtidig en anledning, ikke bare for å føle stolthet over å ha fått kunstneren hit, men også for å indirekte promotere eget kunstnerskap.

I og med at ulike kunstnere og uttrykksbehov møtes, forteller mange av informantene at residensopphold gjerne fører til en mer mangfoldig kunstproduksjon og mer mangfoldige uttrykk enn man ellers ville fått. Flere hevder dessuten at en kvantitativt større produksjon i seg selv er et gode. Her står tanken om at mer produksjon og visning av kunst genererer større interesse, noe som i sin tur fører til enda mer produksjon, visning, osv.

Inspirasjon er naturlig nok svært viktig for egen *kunst*produksjon. Men, oppholdene bidrar også til kompetanseutvikling i forhold til å utvikle og drive et foretak. En forteller at man her tvinges til å også utvikle seg med tanke på økonomisk styring og det å utvikle tverrfaglige prosjektfellesskap. Flere forteller dessuten at residensene utgjør et ekstra bein å stå på i kunstnervirket, dvs. en måte å klare seg på økonomisk.

Men, drift av kunstnerresidenser medfører også forpliktelser, noe som av og til kan være en utfordring. En informant forteller at residensarbeidet gir *mindre* tid til å jobbe med egne prosjekter enn før. Dette er imidlertid noe informantene mener kan knyttes til at residensen er i en etableringsfase. Også en annen informant som driver en residens forteller at det er svært mye arbeid med residensen. Nesten all tilgjengelig tid går med til den. Likevel er arbeidet med egen kunst og residensen sammenflettet. De flyter over i hverandre, noe som gjør at det er vanskelig å si at eget kunstnerisk virke lider under arbeidet med residensen. Det virker derfor ikke som om noen av residenseierne mener at denne virksomheten utgjør en negativ faktor i eget kunstnerskap.

3.2 Lokale og regionale ringvirkninger

En annen viktig del av evalueringens mandat var å få innsikt i og analysere hvilke ringvirkninger residensene har for regionene og lokalsamfunnet og hvilke ringvirkninger de videre har for det frivillige kulturlivet. Man ønsket dessuten å undersøke i hvilken grad det totalt sett produseres mer kunst på grunn av residensene, og hva residensstedene har å si for Opplands omdømme som sted for kunstnerisk virke.

Informantene både fra fylkeskommunen, kommunene og residenseierne selv forteller gjerne om slike positive effekter på lokalsamfunnet og regionen der de opererer. Flere mener residensene, virksomheten der, og ikke minst fylkeskommunens støtte til denne, klart virker positivt på Opplands renomme eller omdømme som «kunstnerfylke», dvs. et fylke som ønsker å satse på kunst og kunstnerisk produksjon. Som en av informantene sa: «Ordningen har styrka omdømmet til Oppland som et sted der det er mulig å flytte som kunstner.» Dette er noe vi fikk bekreftet også eksternt i vår samtale med Norsk kulturråd.

I det følgende ser vi nærmere på hvilke effekter residensene har lokalt og regionalt. Spørsmålet om i hvilken grad residensene og støtteordningen for residenser fører til økt kunstproduksjon tas også opp, med utgangspunkt i intervjumaterialet. Dette spørsmålet følges så opp med utgangspunkt i data fra Norsk kulturindeks.

De fleste informantene vi var i kontakt med i denne studien understreket at lokale og regionale effekter av residensene, og dermed indirekte også residensstøtten, er mange og viktige. For det første

understreket alle at alle residensene, til tross for å være nokså forskjellige har som en viktig målsetning å være integrert i lokalsamfunnet. Dette gjelder både for kunstnerne som samtidig driver residensene og for de gjestende kunstnerne. Som en informant sa: «Residensene skal interagere lokalt, og gjør det.» En annen mente de ulike gjestekunstnerne må kunne inngå i en *sybiose* der både de og residensen og publikum får utbytte. Aktiviteten rundt residensene skal slik sette lokalt avtrykk. Som den første av disse informantene antyder er ønsket om å virke lokalt mer enn en fjern målsetting; en jevnlig interaksjon mellom kunstnere og lokalbefolkning finner faktisk sted. Dette skjer på en rekke måter: gjennom konserter, utstillinger, performances eller andre former for visninger, gjennom pedagogiske opplegg for barn og ungdom, gjennom steds spesifikk kunstproduksjon eller ulike former for samproduksjoner med lokale aktører, f.eks. festivaler o.l.

Det er ulike begrunnelser for hvorfor det å være integrert i lokalsamfunnet er viktig. Mye handler om å være synlig og relevant, både for kunstfeltet lokalt og for øvrig samfunnsliv. En kunstner uttrykker dette godt når han påpeker at både han som residenseier og kunstnere som gjester regionen «må interagere med lokalmiljøet: Hvis ikke publikum vet at det er en kunstner i området, så kan den jo like gjerne ikke være der, på en måte».

En interessant begrunnelse for å involvere residenskunst lokalt er knyttet til et ønske om *transparens*. En informant som selv er kunstner mener det er svært viktig at residensen er et åpent forum. «Bygdefolk skal ikke lure på hva for noe hemmelighetskremmeri som skjer der», sier hun. Det skal være åpent for alle. Med erfaring så har de lært at om man kan kombinere det som kommer utenfra med det lokale så blir det bra, gjerne (særlig) om man involverer barn. Derfor jobber de hele tiden med å finne måter å involvere lokalsamfunnet. En underliggende motivasjon knytter seg her til et ønske om et større publikum, dvs. publikumsutvikling. Residenseierne forteller videre om et genuint ønske om at folk skal komme og synes at «dette er noe for dem». Dette er noe som faktisk påvirker rekruttering/utvelgelse av gjester, bl.a. gjennom et større fokus på å balansere smale og bredere prosjekt. På sitt mest vellykkede har noen slike prosjekt blitt en bro mellom residensen og lokalbefolkningen; residensen har, forteller informanten, blitt «en del av det man driver med her».

Kunst av høy kvalitet

En av de mest omtalte effektene av residensenes virke er likevel den effekten de kan ha som døråpner inn til kunst av høy kvalitet. En av informantene forteller levende om sitt første møte med kunst som barn, gjennom sitt møte med Riksutstillinger. Informanten husker den dag i dag de to bildene som formidleren snakket om, det var det første møtet med kvalitetskunst. Residensene kan lokalt være nettopp slike formidlere av første-møter med kvalitetskunst, er informantens poeng. Andre informanter presenterer liknende resonnement. En mener f.eks. at «proffene», dvs. kunstnere av høy kvalitet (både residenseiere og gjester), potensielt hever kvaliteten på lokalt kunstliv. De blir rollemodeller som både gir innblikk i kunst – gjerne avansert samtidskunst – av høy klasse, og inspirasjon til andre kunstnere, på alle nivå. En representant for en av vertskommunene mener residenser og de aktørene de involverer gir en helt annen bredde i det lokale kulturtilbudet, og kommer publikum lokalt og regionalt til gode på en helt annen måte enn om man ikke hadde hatt residensen. Residensene har dermed direkte betydning for hva man kan levere av kultur for innbyggerne i kommunen. Flere er dessuten opptatt av at residenskunsten kan komme barn til gode, f.eks. gjennom opplæring i kommunale kulturskoler, gjennom DKS eller andre liknende turneopplegg.

Tanken om at kunst, og dermed kunstnere, av høy kvalitet på ulikt vis kan ha en positiv samfunnsmessig effekt er nært beslektet med tanken om at kunstnere som kommer utenfra i særlig grad har positive kvaliteter å bidra med. Flere informanter nevner dette spesifikt. Naturlig nok går denne begrunnelsen igjen blant residenseierne som selv er avhengige av å få impulser utenfra. Men også andre kan, ifølge flere av informantene, ha nytte av dette. En sier: «Det å få inn proffer, som har internasjonale ambisjoner og mål, er inspirerende både for andre kunstnere og for lokalbefolkningen.» En annen er opptatt av at gjester fra både fjern og nær kan bidra til at «fysisk avstand og mentale barrierer blir brutt ned gjennom residensenes lokale virksomhet.»

Å se med nye øyne

Slike resonnement er igjen beslektet med et annet av kunstens tradisjonelle virkeområder, nemlig dens evne til å få mennesker til å se på ting med nye øyne. Her påpeker flere f.eks. at gjestende kunstnere, men også lokale kunstnere, kan medvirke til at innbyggerne i kommunen eller regionen ser bygda med andre og nye øyne. «Kunstnere, både residenseiere og gjester, har en unik mulighet til å se ting som andre ikke ser, og som gjør folk stolte av lokalsamfunnet», hevder f.eks. en informant, og legger til at nettopp dette «er en viktig rolle ved kunsten». Mange av informantene sier de dessuten har inntrykk av at dette faktisk skjer i praksis. En hevder bestemt at kunst har effekt på lokalbefolkningen. De «får se kunst de ellers aldri ville ha hatt tilgang til i sitt nærrområde, må ta stilling til den og til stedet de bor på», sier denne informanten. Dette gir igjen grunnlag for viktig refleksjon. Det gjør noe med folks bevissthet rundt stedet de bor på: «Å se folk som kommer og gjør arbeider om stedet du kommer fra. Og kanskje kan vise deg noe nytt.» En informant, fra en av distriktskommunene i fylket, legger til at det å få tilgang til alternative måter å se seg selv på kanskje er spesielt viktig i mindre bygdesamfunn. Her kan kunst provosere, men det er bare bra, ifølge informanten, for «kunst skal ikke bare underholde».

En residenseier forteller at en kunstnerisk strategi er, gjennom eksperimentelle prosjekt, å være døråpnere, og å interagere systematisk lokalt, f.eks. med skoler, foreninger og lag. Gjennom dette ønsker de å bidra til et annet blikk på lokalsamfunnet. Residensen skal slik representerer noe alternativt, noe annet. Samtidig er denne informanten svært opptatt av at kunst og kunstnerne ikke skal virke belærende eller innta en ovenfra og nedholdning. Informanten legger derfor vekt på at slike møter skal være gjensidige læringsprosesser: «Det er ikke vi som skal lære lokalbefolkningen om samtidskunst, det er like mye den andre veien».

En side ved å se lokalsamfunnet med nye øyne, er økt stolthet over hjemstedet. Dette er en effekt flere informanter nevner. Både lokalbefolkningen og andre lokale kunstnere blir gjerne stolte over stedets egenverdi og hva som går an å få til der, når residensene fylles både med kunst og kunstnere. En mener dette gir selvtilit til bygdefolk: «Man føler stolthet over bygda. Det kommer folk fra New York og Chile, og du møter dem på butikken. Det gir opplevelse av at lokalmiljøet er viktig utover seg selv.» Andre legger vekt på at selve residensene, kreativitet knyttet til hva man kan bruke en gårdsbygning til er med på å heve folks syn på eget lokalsamfunn. Og ikke minst, som flere nevner, «Fornøyde gjestekunstnere som skryter skaper stolthet.»

Bidrar ordningen til et mer aktivt kunstliv i fylket/regionen?

Et viktig spørsmål i denne evalueringen er om residensene direkte og indirekte fører til et mer aktivt kunstliv i Oppland, noe som i så fall er med på å legitimere den offentlige støtten disse får. For, et mer aktivt kunst- og kulturliv det ønsker man, det står å lese både i fylkeskommunens Regionale planstrategi for perioden og i Kulturstrategi for Oppland 2016–2020, der det særlig legges

vekt på at det «skal finnes aktive, aktuelle og kompetente kunstnere, kultur- og kulturnæringsaktører.»⁵ Det er en utbredt oppfatning i det empiriske materialet at residensene spiller en viktig rolle i en slik målsetning. Residensene er absolutt en viktig institusjon for kunstlivet regionalt, mener en. De høyner nivået. Bl.a. peker informanten på at det er lite scenekunst i Oppland, og at her leverer flere av residensene viktige bidrag. Andre peker, som vi alt har sett, på at residensene er en viktig inspirasjon for andre. I beste fall, påpeker en informant, som selv er residenseier, kan kunstnere som har etablert residens her inspirere andre til å gjøre det samme, og man vil oppleve en dobbelt effekt; kunstnere flytter til regionen og rekrutterer ytterligere flere til å følge etter. Det at kunstlivet er i vekst og blomst virker med andre ord selvforsterkende.

Residensene virker slik aktivitetsfremmende og stimulerende både direkte og indirekte. Direkte, ved at kunstnere flytter til regionen. Indirekte, ved at disse blir kraftsentrum som også er katalysatorer for annet lokalt kunst- og kulturliv.

Samtidig finnes det en fare for at slike effekter, særlig de indirekte, kun er luftig retorikk; effekter man gjerne ønsker, men som i mindre grad har rot i en empirisk virkelighet. I følge residenseierne, som vi har intervjuet mange av i denne evalueringen, finnes slike effekter, noe de dessuten gir konkrete eksempler på. Vi har derimot ikke snakket med andre lokale kunstnere i noen av kommunene, for å høre om de sitter med samme inntrykket. Dette er en svakhet ved evalueringen som har sin forklaring i ressursmessige hensyn. Vi har forsøkt å kompensere denne mulige svakheten ved å inkludere kvantitative data hentet fra Norsk kulturindeks. Disse følger i neste kapittel.

I tillegg har vi konsultert Norsk kulturråd. De har god oversikt over det norske kunstfeltet og har et godt inntrykk av aktivitet basert på søknader fra kunstnere til de mange støtteordningene de administrerer. Fagadministrasjonen i Norsk kulturråd kjenner til ordningen, og sier de har inntrykk av at det kommer mange gode søknader til Norsk kulturråd fra Oppland, både til Rom for kunst og til andre av Kulturrådets støtteordninger. Ordningen fører trolig til at kunstnerne over tid, og under forutsigbare forhold, kan utvikle seg til sterke, profesjonelle og seriøse aktører, som stiller sterkt i søknader til eksterne støtteordninger, som f.eks. Norsk kulturråds ordninger. Dette forsterkes trolig av at ordningen/støtten fra fylkeskommunen også kan brukes til drift (og ikke bare til ren produksjon). Administrasjonen i Kulturrådet har inntrykk av at flere av aktørene som er innenfor ordningen har hatt en slik positiv utvikling i retning av å bli stadig mer profesjonelle aktører, noe som dermed er helt i tråd med de målsetningene som gjelder for residensstøtteordningen. Kulturrådet sitter til sist med inntrykk av at ordningen bygger regionale nettverk, og at arenaene er flinke til å støtte hverandre, tipse om støtteordninger osv. Ordningen kan med andre ord ha hatt en konsoliderende virkning på kunstfeltet i regionen ved at man gjennom felles samlinger har ført gode krefter sammen, og at dette kan ha ført til nettopp den katalysator-effekten man har ønsket.

Er ordningen underkommunisert?

Flere informanter er imidlertid kritiske til markedsføringen av både residensene og ordningen. Vi var i innledningen inne på faren som ligger i at residenser som er refugium for kunstnere avsondres fra lokalsamfunnet de er en del av, stikk i strid med Oppland fylkeskommunes intensjon med støtten. Flere mener at fylkeskommunen her selv har et stort ansvar for, og ikke minst selv har noe å hente, på mer blest rundt residensene og støttetildelingene. Både fordi en økt markedsføring vil

⁵ Se fotnote 3.

gjøre ordningen mer kjent og lettere å søke for alle kunstnere som tenker på å etablere residens (ikke bare en engere krets som mer eller mindre tilfeldig kjenner til den), og fordi den da bedre vil kunne nå hovedmålsettingen om økt tilflytting av kunstnere og dermed økt kunstproduksjon.

Flere av informantene vi snakket med hevder altså at det fremdeles er mye å hente med tanke på å kommunisere både residensene og ordningen. De mener derfor at man ikke har kommet langt nok i å ta ut positive indirekte effekter av residensene som kunstneriske kraftsentrum lokalt. En informant hevder f.eks. at residensene og virksomheten burde vært mer profilert. Informanten er redd de «nok ikke så kjent blant Opplendinger og lokalbefolkning.» Denne frykten deles også av andre, som mener at residensene vel kan være betydningsfulle lokalt, men uten å ha noen betydning i andre deler av fylket eller nasjonalt. En mener at:

Det ligger et uforløst potensial i å bruke residensene og kunstnerne litt mer utad for det allmenne publikummet i hele fylket. Noen har bygd og befestet en posisjon i sitt nærmiljø som har skapt en stolthet i det området, men enda mer kan gjøres for at det skal bli en felles stolthet over hele fylket. Arrangement som legges til andre steder enn deres hjemmeområde.

Her mener flere at man kunne sette i verk tiltak for å øke synligheten, f.eks. gjennom å arrangere «turneer» e.l. i hele fylket. Dette synet spissformuleres av en informant som sier: «Residensene må synes mer enn på Fylkeskulturkonferansen.»

Instrumentelle virkninger

Innbakt i ønsket om å finne *hvilke ringvirkninger residensene har for regionene og lokalsamfunnet*, ligger kanskje også et ønske om å identifisere mer instrumentelle virkninger av residensene lokalt og regionalt. Troen på den samfunnsmessige nytten av kunst utover kunsten selv, det en informant fra en av vertskommunene for en residens formulerte som «kunst og kunstnere som motor for lokalsamfunnsutvikling», ligger til grunn for ordningen med støtte både til kunstnerresidenser og andre støtteordninger til kunst og kunstnere. I denne ordningen finner man også spor av slike målsetninger, både knyttet til et håp om at residensene skal medføre tilflytting av flere kunstnere (som f.eks. kan ta i bruk noen av de nedlagte gårdsbrukene eller fabrikklokalene som finnes i fylket) eller andre innflyttere som er kulturinteresserte. Man finner også målsetninger som går på at aktive kunstnermiljø kan bidra inn i øvrig lokalt næringsliv, kommunal serviceyting osv.

Telemarksforskning har i flere rapporter ytret seg mer kritisk til effekten av kunst for slik samfunnsutvikling, særlig til troen på at satsing på kunst og kultur gjør lokalsamfunn mer attraktive for tilflyttere (Vareide og Kobro 2012). Statistikk tyder nemlig på at denne effekten er mye mindre enn forventet, om i det hele tatt tilstede. Flere lokale kulturledere og -arbeidere trakk derfor et letelsens sukk da Telemarksforskning nylig nyanserte konklusjonene, noe man kunne lese om i Nationen, 16. september i år, under overskriften «Kultur påvirker valg av bosted. Kommuner som satser på kultur påvirker tilflyttingen. De får ikke flere innbyggere, men de får flere med høyere utdanning.» I artikkelen i Nationen sto det videre:

Det var ikke mulig å finne noen sammenheng mellom hvor mye en kommune brukte på kultur og befolkningsvekst. «Ingen av analysene viser at kultur har en statistisk signifikant påvirkning på nettoutflyttingen», heter det i rapporten.

Den nye studien fra Kunnskapsverket og Telemarksforskning gir et langt mer nyansert svar enn tidligere, selv om hovedkonklusjonen fra forrige rapporten står seg: Det er ikke belegg for å si at kommuner med mye kultur trekker til seg innbyggere i større grad enn kommuner med lite kultur.

Men fem år med nye data og litt mer raffinerte analyseverktøy, viser det seg at kultur likevel har en påvirkning på hvem som flytter til et sted. Kommuner som satser på kultur og bruker relativt mye på dette feltet, tiltrekker seg innflyttere med høyere utdanning.

Forskningen viser også, fremdeles ifølge Nationens artikkel, at «kommunens øvrige næringsliv nyter godt av å være i en kommune som satser på kultur. I kommuner med mye kultur er utdanningsnivået hos arbeidstakerne høyt, noe som igjen viser seg å være gunstig for innovasjon og konkurransekraft.» (Ibid)

Dette siste er effekter som flere av informantene er inne på. Flere forteller nemlig om hvordan de har erfart at både lokalt bosatte og gjestende kunstnere kan inspirere øvrig næringsliv. Et par av informantene som jobber i den kommunale administrasjonen mener dessuten at kunstnere kan gi viktige bidrag til lokal serviceproduksjon. En trekker f.eks. fram hvordan kunstners blikk for og kompetanse på rom kan trekkes inn i byutviklingsprosesser. Slike samarbeid foregår allerede i dag. Bl.a. forteller en informant at kommunen har en formalisert samarbeidsavtale med den lokale kunstnerresidensen, et samarbeid som etter sigende er inspirerende for begge parter. Andre trekker fram hvordan kunstnere benyttes inn i arbeidet med innvandrere og flyktninger, der de har særlige forutsetninger for å fungere på tvers av språk- og kulturbariærer. En informant legger vekt på hvordan kunstnere gir barn og unge kunnskap og kompetanse langt utover det rent kunstfaglige. Det å tørre å ta ordet i sosiale sammenhenger, spille ut ulike roller på scenen, uttrykke sterke meninger osv. er kvaliteter de vil få nytte av også i andre sammenhenger i livet, som politikk og arbeidsliv, forfekter en informant.

I tillegg til dette, trekker til sist flere av informantene, også residenseiere, fram den rollen residen-sene og kunstnerne spiller for lokalt næringsliv. Dette omfatter både en økt lokal omsetning som følge av virksomhetene – kunstnerbesøk, filmminnspilling, festivalavvikling osv. – og residensenes egne virksomheter, som en av informantene kaller «kulturnæring på sitt beste». I hvilken grad slik kulturnæring virkelig utgjør en substansiell del av kommunenes næringsgrunnlag, har vi ikke undersøkt. Her bør man imidlertid innta en realistisk og nøktern holdning; erfaringsvis er de rent økonomiske effektene av kunstproduksjon relativt begrensede. Det er likevel verdt å merke seg Norsk kulturråds påminnelse om at aktiviteten ved mange av kunstnerresidensene utløser statlig støtte. Dette er eksterne produksjonsmidler som supplerer regionale midler, noe som igjen er med på å øke den kommunale omsetningen på kulturfeltet.

3.3 Norsk kulturindeks

For å se etter mulige ringvirkninger av residensstøtten utover de som antydes i den kvalitative empirien har vi altså valgt å benytte Norsk kulturindeks som indikator. Indeksen er en samling av en rekke delindikatorer som til sammen beskriver det faktiske kulturtilbudet og den faktiske kulturbruken innenfor kommunen som geografisk område. De delindikatorene som trolig best kan gi en pekepinn på om Oppland fylkeskommunes strategi med å støtte kunstnerresidenser peker i retning av at kunstlivet i vertskommunene blomstrer mer enn normalt er *kunstnertetthet*, *kulturarbeidertetthet* samt tildeling av viktige *stipend*. Der de to første indikerer hvor mange kunstnere som er bosatt i et område, sier sistnevnte noe om kvaliteten på kunstnerne. Dersom en kommune scorer godt på tildeling av f.eks. Statens kunstnerstipend, kan man anta at kunstnerne i kommunen vurderes til å ha høy kunstnerisk kvalitet, av en faglig kompetent instans.

For å kunne se om residensstøtten har hatt en ønsket effekt, har vi sett disse tallene over tid og sammenliknet med en relevant kontrollgruppe. Siden ordningen ikke har eksistert så lenge er det

lett å slå fast at disse tallene er nokså usikre. Dette forsterkes av at tre av residensene i ordningen ikke har hatt støtte lenger enn siden 2016. Vi må derfor være svært varsomme med å konkludere rundt de trendene som man eventuelt kan se. De kan likevel gi noe informasjon, f.eks. om generelle trender. Som kontrollgruppe har vi valgt 10 kommuner som likner de ti Opplandskommunene på strukturelle områder som folketall, demografi, etc. Disse kaller vi *sammenlikningskommuner* (se Tabell 1).

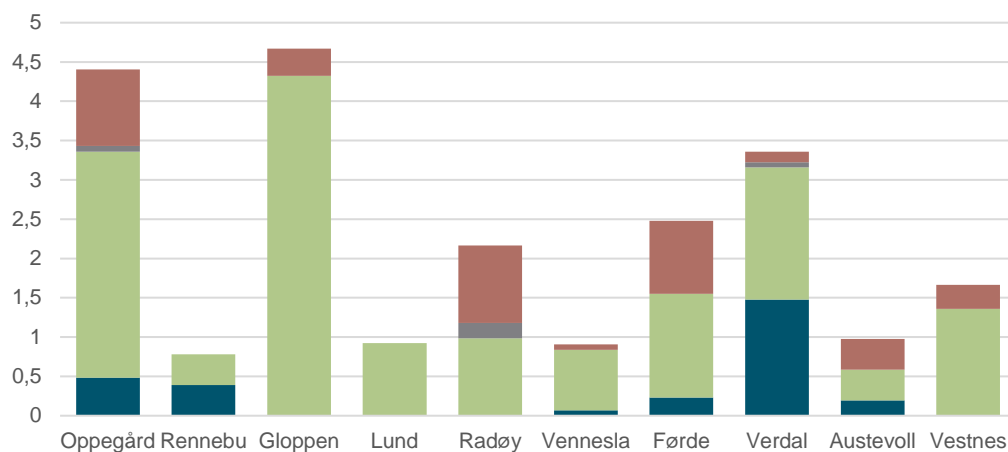
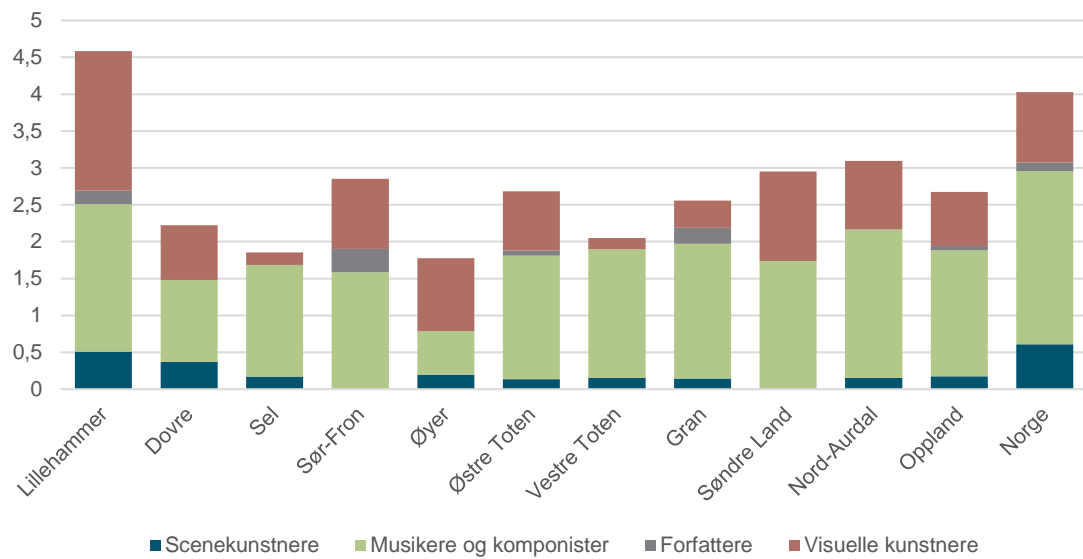
Vi ser dessuten de ti opp mot gjennomsnittsverdien i Oppland og i hele landet. I tillegg til sammenlikningskommuner tar vi med en ytterligere kontrollgruppe som vi kaller *forventet*. Forventningsverdiene regnes ut fra alle norske kommuner som er sammenlignbar (dvs. har samme «Strukturelle» forutsetninger) med kommunen den speiler.

Tabell 1: De ti residenskommunene i Oppland med sammenlikningskommuner

Sted	Sammenlikningskommune
Dovre	Rennebu
Gran	Verdal
Lillehammer	Oppegård
Nord-Aurdal	Vestnes
Østre Toten	Vennesla
Øyer	Radøy
Sel	Gloppen
Søndre Land	Austevoll
Sør-Fron	Lund
Vestre Toten	Førde

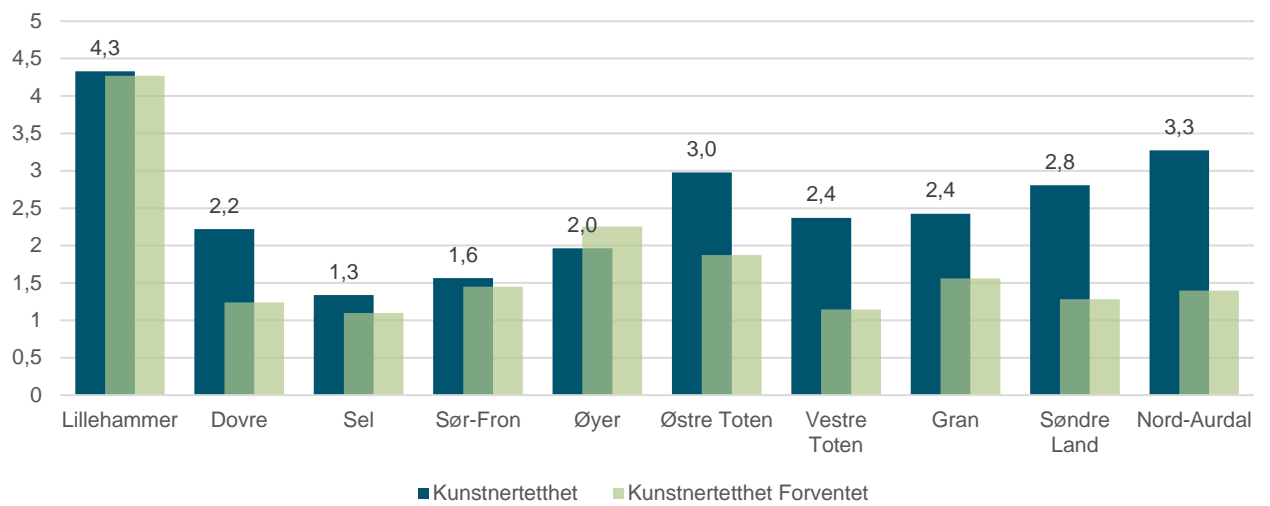
3.3.1 Kunstnertetthet

Ser vi på kunstnertetthet i de ti Opplandskommunene som har kunstnerresidenser sammenliknet med Oppland som helhet, landet som helhet og de ti sammenlikningskommunene i 2015, kan man gjøre seg følgende tanker: Med unntak av Sel, Øyer, Vestre Toten og Gran, ligger de ti Opplandskommunene høyere, og til dels signifikant høyere, enn sine sammenlikningskommuner på kunstnertetthet. Halvparten av de ti ligger likevel under gjennomsnittet for Oppland fylke som helhet. Alle de ti, med unntak av Lillehammer, ligger dessuten godt under gjennomsnittet for hele landet. Man kan videre legge merke til at de ti «residenskommunene» ser ut til å score godt på å kunstnere fra et mangfold av kunstsjangre i sin kunstnerpopulasjon.

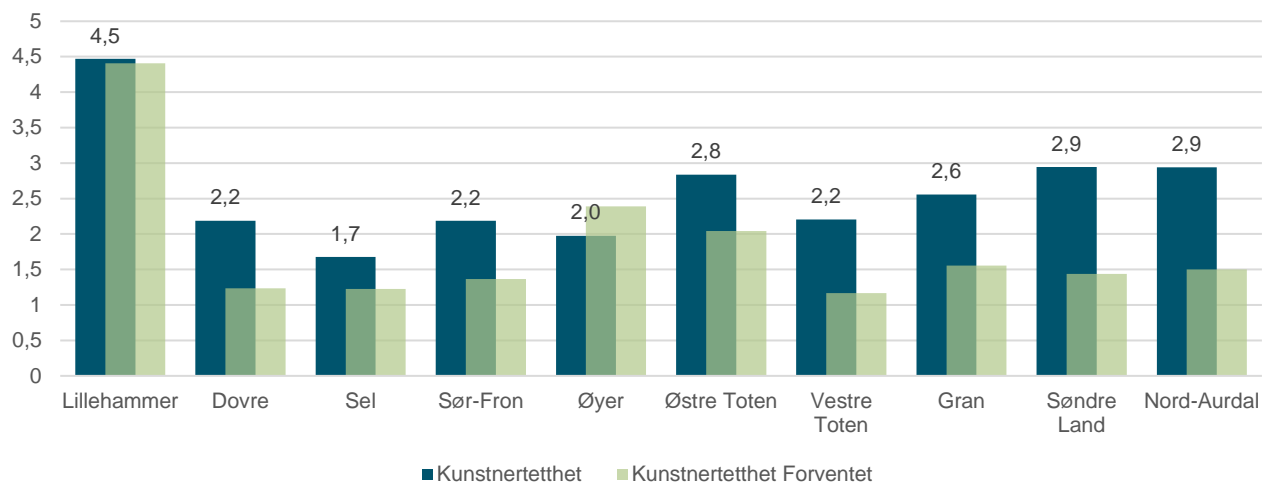

Figur 3: Antall kunstnere fordelt på kunstnerkategori per tusen innbyggere i de 10 utvalgte kommuner, hele landet og Oppland (øverst) og i de 10 sammenligningskommuner (nederst) i 2015.

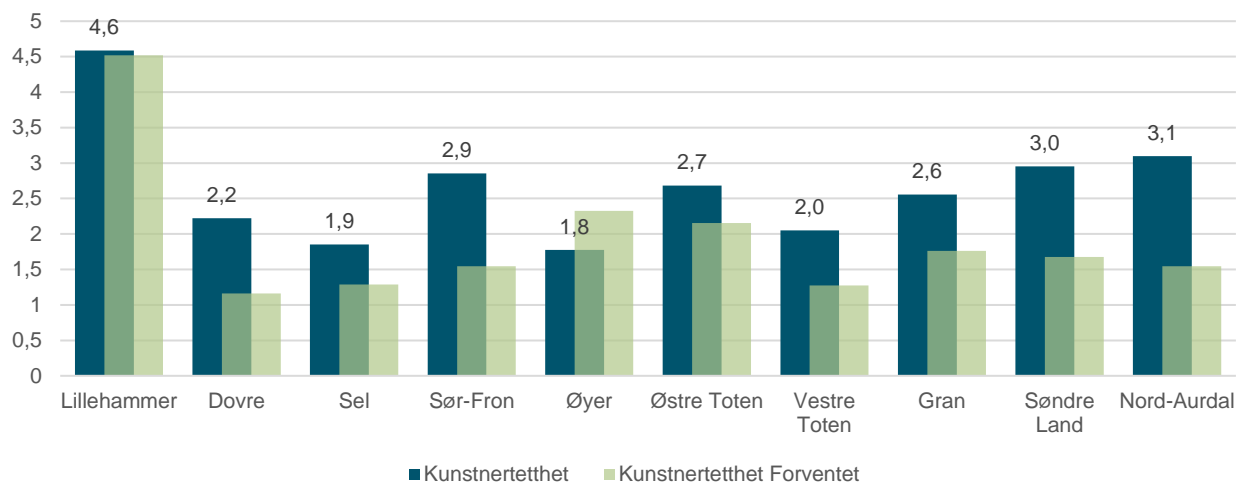
Tallene fra 2015 gir likevel bare et øyeblikksbilde av situasjonen. I de neste tre figurene ser vi tallene for kunstnertetthet i en tidsserie, fra 2013 til 2015. Her har vi lagt til forventningsverdien for de enkelte kommunene.

Figur 4: Kunstnertetthet (antall kunstnere per tusen innbyggere) i de 10 utvalgte kommuner i 2013 samt forventet kunstnertetthet.

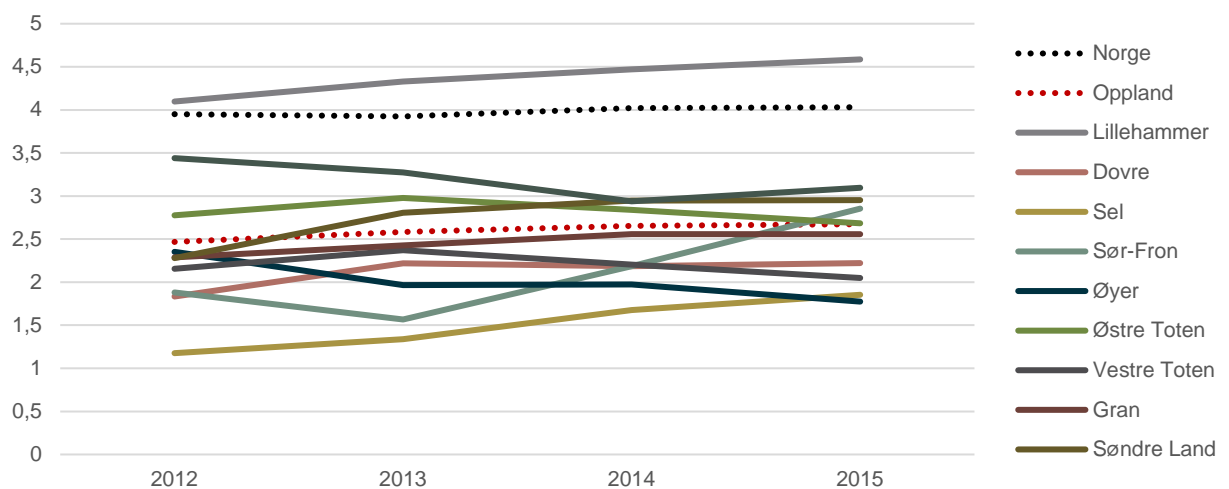
Figur 5: Kunstnertetthet (antall kunstnere per tusen innbyggere) i de 10 utvalgte kommuner i 2014 samt forventet kunstnertetthet.

Figur 6: Kunstnertetthet (antall kunstnere per tusen innbyggere) i de 10 utvalgte kommuner i 2015 samt forventet kunstnertetthet.

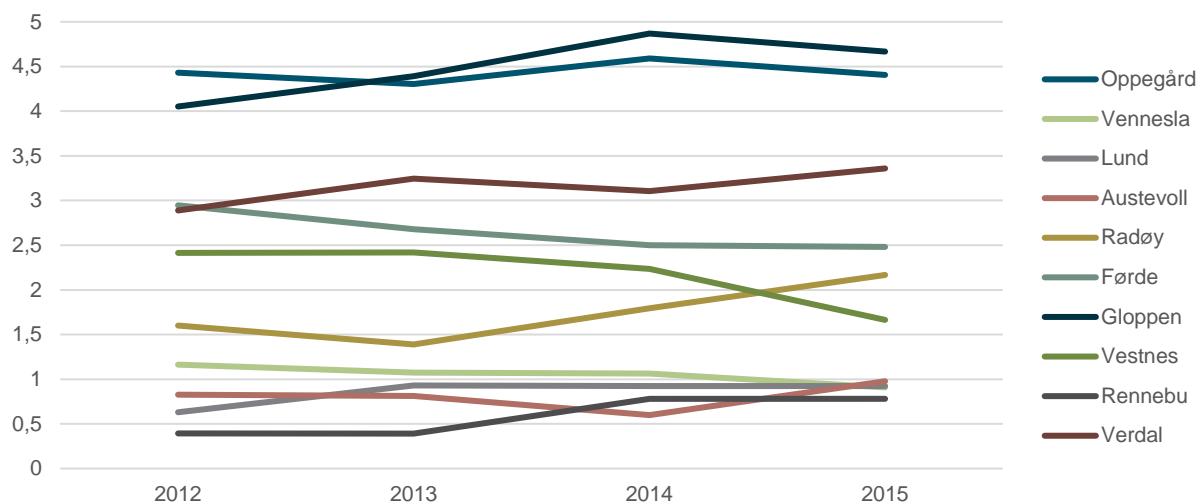
De tre figurene danner grunnlag for følgende analyse – igjen med forbehold om et noe svakt datagrunnlag: Alle de ti kommunene med ett unntak, Øyer, har høyere kunstnertetthet enn hva forventningsverdien skulle tilsi i alle tre år. Det vil si at man alt ved støtteordningens startpunkt hadde en høyere kunstnertetthet enn forventet, men det kan selvsagt komme av at mange av residensene alt på dette tidspunktet var virksomme. Videre kan man se at flere av kommunene viser en fin utvikling i kunstnertetthet. Lillehammer går f.eks. fra 4,3 via 4,5 til 4,6 kunstnere per tusen innbyggere i perioden. Sør-Fron går fra 1,6 via 2,2 til 2,9 kunstnere per tusen innbyggere i perioden, med andre ord nesten en dobling, noe som må sies å være oppsiktsvekkende. Også Dovre, Sel, Gran og Søndre Land kan vise til en økning.

Figur 8, under, viser utviklingen fra 2012 til 2015 for alle kommunene samt for Oppland og Norge.

Figur 7: Endring i antall kunstnere per 1000 innbyggere for de 10 kommunene i utvalget, hele landet og Oppland.

Figur 9 viser for sin del utviklingen i samme periode for de ti sammenlikningskommunene.

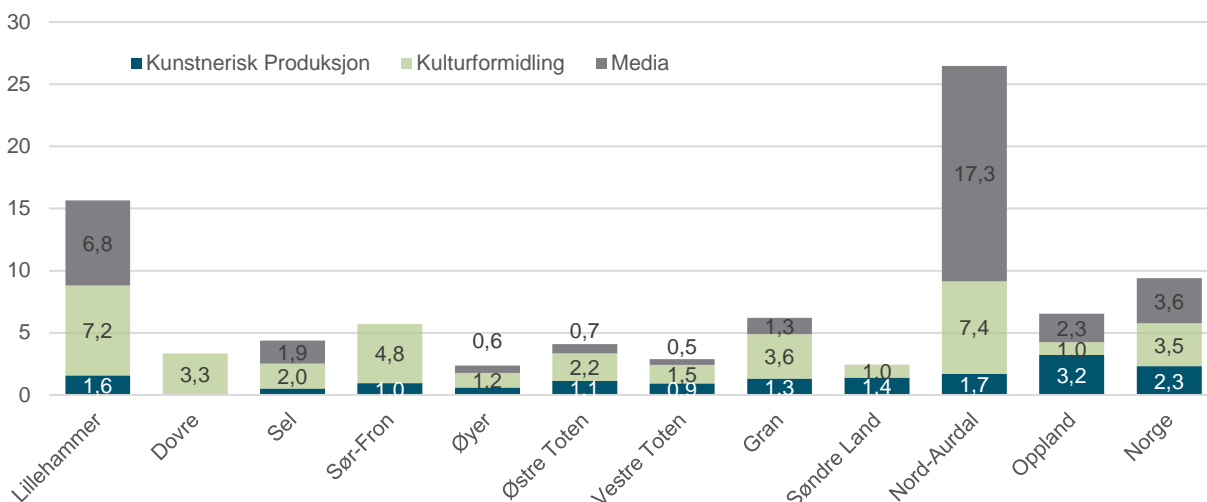

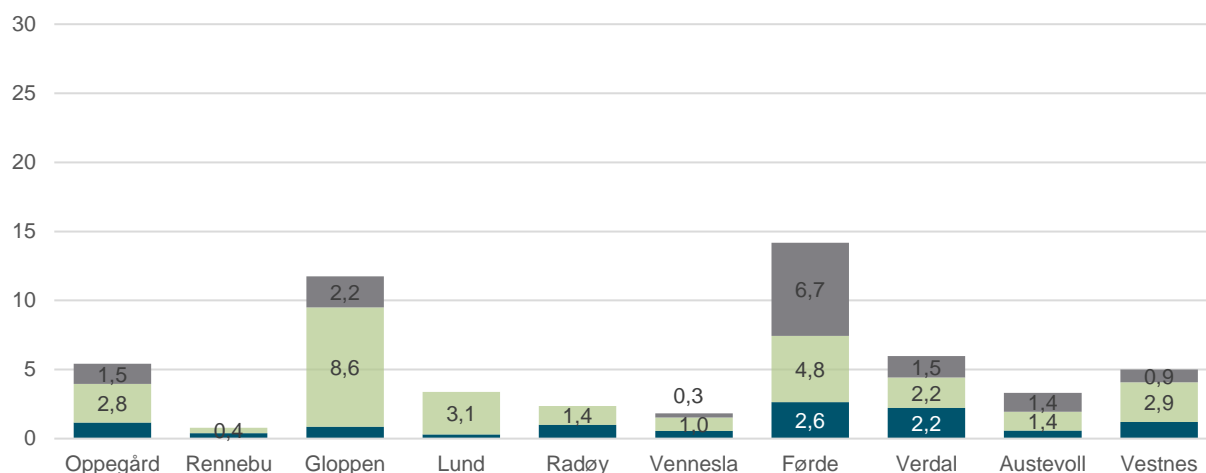
Figur 8: Endring i antall kunstnere per 1000 innbyggere for de 10 sammenlikningskommuner.

Det er verdt å legge merke til at utviklingen av kunstnertetthet både for Oppland og for hele landet i perioden har vært flat (Oppland) eller tiltagende (hele landet). Man kan altså anta at det i perioden har blitt flere kunstnere. Statistikken viser at i alle fall noen av de ti kommunene med residenser har evnet å ta opp i seg denne økningen, og, skal man tro forventet-verdiene, i større grad enn hva man kunne forvente av kommunene det er snakk om.

3.3.2 Kulturarbeidere

En annen måte å telle kulturell aktivitet er å se på antall kulturarbeidere i en kommune. Man kan tenke seg at dersom en kunstnerresidens har ringvirkninger utover egen virksomhet, så kan en relevant virkning være å inspirere til annen lokal verdiskaping innenfor det man kan kalle kulturnæringer.

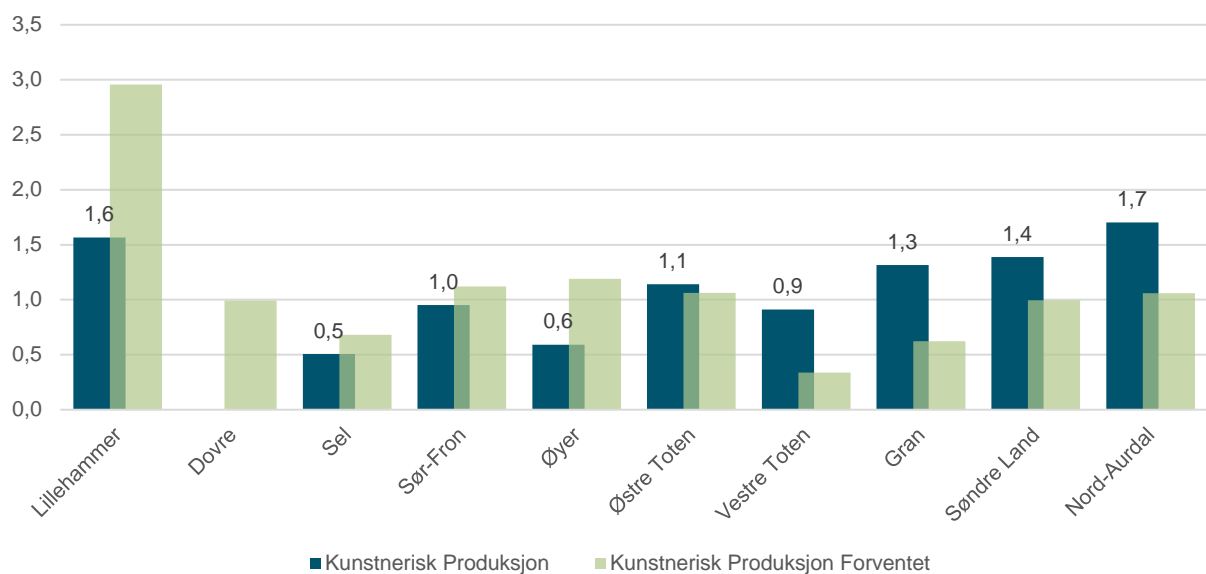

Figur 9: Antall sysselsatte i kulturyrker per 1000 innbyggere i de 10 utvalgte kommunene, hele landet og Oppland (forrige side) og i de 10 sammenlikningskommuner (denne siden) i 2015.

Sysselettingstall for kulturyrker er hentet fra SSBs sysselettingsstatistikk. Oversikten inkluderer både ansatte og selvstendige næringsdrivende, i både privat og offentlig sektor. Sysselettede er registrert på arbeidsadresse.

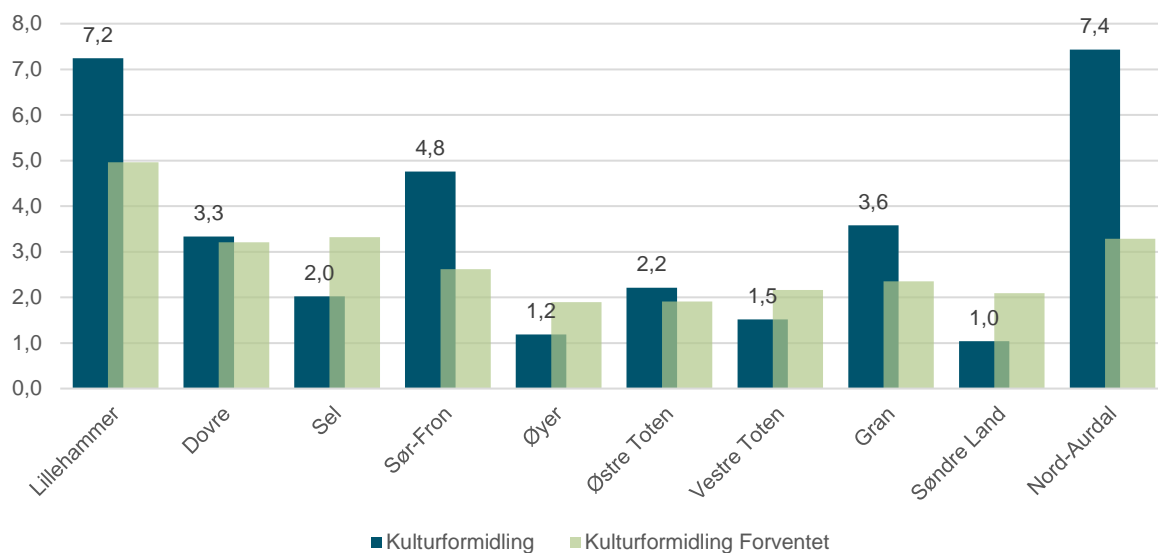
Med unntak av Sel, som igjen må se seg grundig slått av Gloppen (som riktig nok ble kåret til årets kulturkommune i Norsk kulturindeks i 2011), scorer alle de ti kommunene med residenser høyere enn sammenlikningskommunene. Med unntak av Lillehammer og Nord-Aurdal ligger alle imidlertid *under* gjennomsnittet for Oppland, og godt under gjennomsnittet for hele landet.

Bryter vi videre ned kulturarbeiderdataene i de ulike kulturyrkene, og legger til forventet-verdier, får vi følgende bilde:

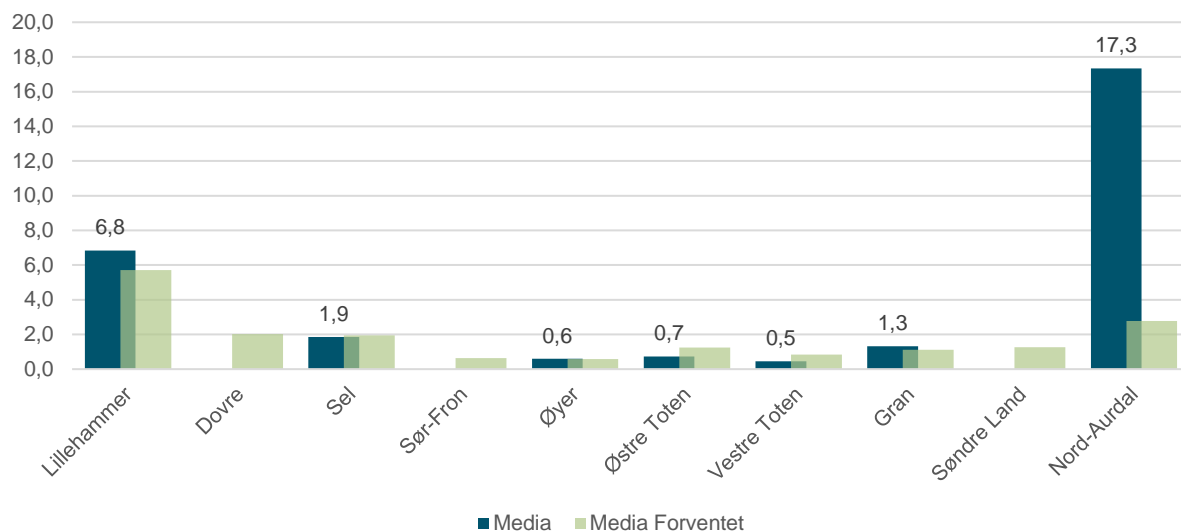
Figur 10: Antall sysselsatte innen kunstnerisk produksjon per 1000 innbyggere i kommunene i de 10 utvalgte kommuner i 2015 samt forventningsverdier.

Halvparten av kommunene ligger som vi ser over hva man kan forvente, når det gjelder antall sysselsatte innen kunstnerisk produksjon. Gjennomsnittet for hele landet var som vi husker 2,3, noe som tilsier at ingen av kommunene når landsgjennomsnittet i 2015.

Figur 11: Antall sysselsatte innen kulturformidling per 1000 innbyggere i de 10 utvalgte kommuner i 2015 samt forventningsverdier.

For kulturformidling ser tallene imidlertid bedre ut. Her scorer flere kommuner over, og til dels godt over hva som er forventet. Landsgjennomsnittet er på 3,5 noe som gjør at kommuner som Lillehammer, Sør-Fron, Gran og Nord-Aurdal kommer godt ut, med hhv. 7,2, 4,8, 3,6 og 7,4.

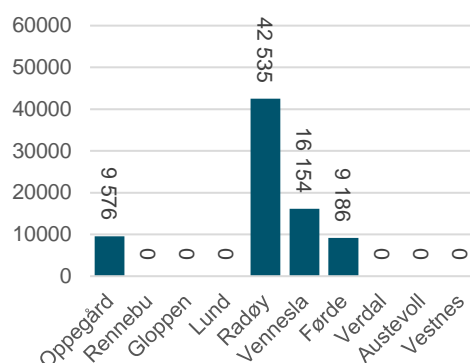
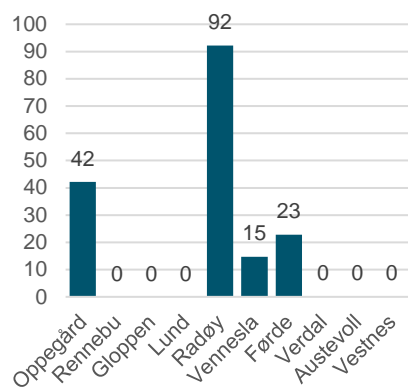
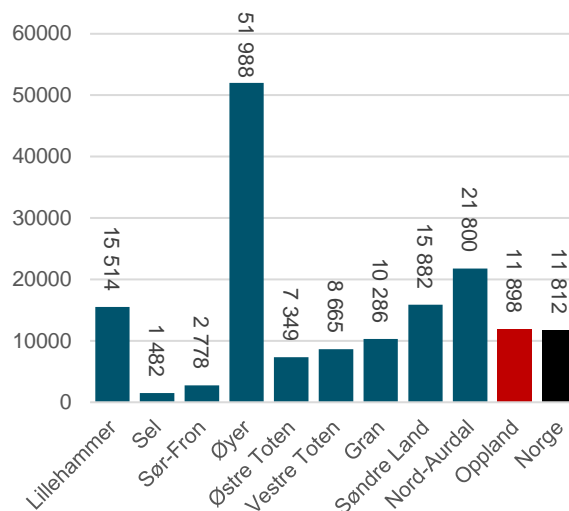
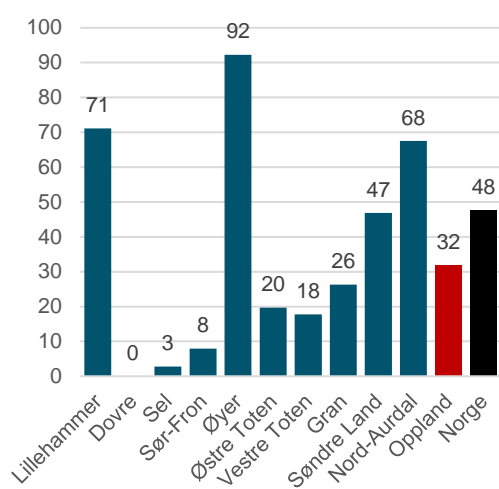

Figur 12: Antall sysselsatte innen media per 1000 innbyggere i kommunene i de 10 utvalgte kommuner i 2015 samt forventningsverdier.

Tallene for sysselsatte innen media viser at relativt få er aktive innen denne kategorien i de ti residenskommunene. Hederlige unntak her er Lillehammer, Gran og framfor alt Nord-Aurdal.

3.3.3 Tildelinger Statens kunstnerstipend

I kategorien Tildelinger fra Statens kunstnerstipend (SKS), vender vi blikket i retning av tall som indikerer hvorvidt kunst som produseres i kommuner holder høy kvalitet, dersom man legger til grunn de vurderingene som gjøres av tildelingskomiteene i SKS. Slike vurderinger er selvsagt ikke et endelig mål på kvalitet, men gjengir en ekspertvurdering på godt og vondt.

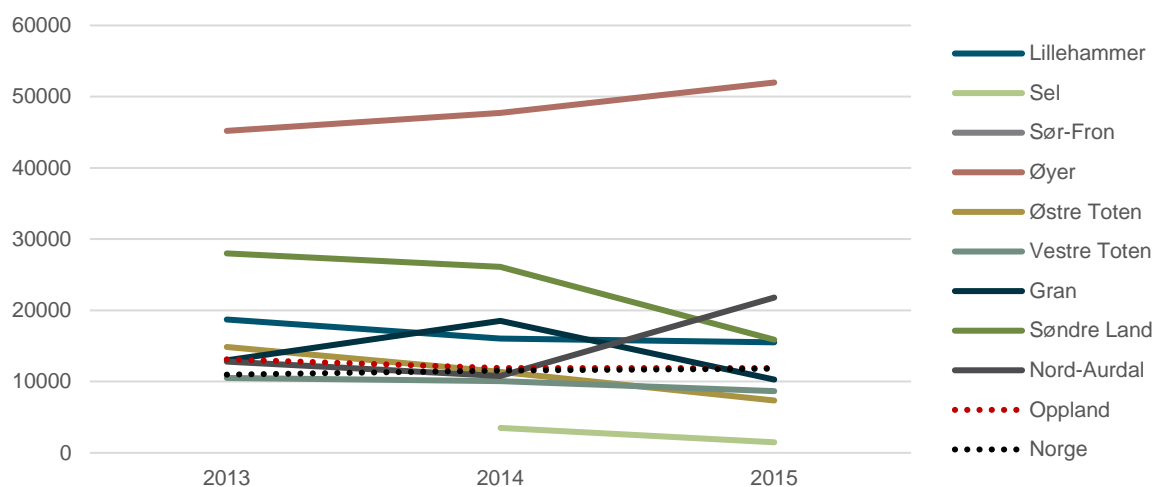

Figur 13: Tildelinger fra Statens kunstnerstipend til kunstnere i de 10 kommunene i utvalget, hele landet og Oppland (øverst) og i de 10 sammenligningskommuner (nederst) i 2015. Kroner per innbygger.

Figur 14: Tildelinger fra Statens kunstnerstipend til kunstnere i de 10 kommunene i utvalget, hele landet og Oppland i 2015 (øverst) og i de 10 sammenligningskommuner (nederst). Kroner per kunstner.

Både Figur 14 og Figur 15 indikerer samme trend, nemlig at flere av de ti residenskommunene har kunstnere av høy kvalitet. Særlig indikerer tildelingene fra SKS i kroner per kunstner at dette er tilfelle. Her kommer mange av residenskommunene godt ut sett både opp mot fylkes- og landsgjennomsnittet og mot sammenligningskommunene. Særlig kan man merke seg at samtlige av de ti kommunene med ett unntak, Dovre, har fått tildeling. Ser man på sammenligningskommunene, sto hele seks av de ti uten tildeling i 2015.

Dersom man ser på utviklingen i tildelinger fra SKS over tid, får vi følgende bilde:

Figur 15: Tildelinger fra Statens kunstnerstipend til kunstnere i de 10 kommunene i utvalget, hele landet og fra 2013 til 2015. Kroner per kunstner.

Her ser vi at det er vanskelig å gi en entydig analyse av utviklingen fra 2013 til 2015. Det man imidlertid kan si, er at flere av residenskommunene ligger til dels godt over lands- og fylkesgjennomsnittet, også sett over tid. Særlig peker Øyer seg ut i positiv forstand.

Til slutt tar vi med en oversikt som viser antall tildelinger /avslag de ti kommunene hadde i SKS i 2015 (Tabell 2).

Tabell 2: Antall av søknader i de 10 kommunene om SKS tildelinger som ble avslått eller bevilget i 2015 samt støttebeløpet i antall kroner.

Sted	Avslag		Bevilget	
	Antall	Beløp	Antall	Beløp
Lillehammer	36	11	1 954 725	
Øyer	0	2	467 890	
Nord-Aurdal	9	3	436 000	
Gran	8	3	360 000	
Østre Toten	13	2	293 945	
Søndre Land	6	2	270 000	
Vestre Toten	3	1	233 945	
Sør-Fron	5	1	25 000	
Sel	4	1	16 300	
Dovre	0	0	0	
Oppland	105	37	6 008 585	

Som vi ser ligger tilslagsprosenten for de fleste av kommunene på mellom 15 og 40 %. Oppland sett under ett ligger på ca. 35%. Man må imidlertid huske at det er svært vanskelig å nå fram hos SKS, så dette sier ikke nødvendigvis noe om at kvaliteten på kunstnerne som får avslag er dårlig. Man kan kanskje heller tenke seg at potensialet for framtidige tildelinger er godt til stede i en kommune som Lillehammer, som får tildeling på «bare» 11 av 36 søknader, og gjerne større enn i Øyer der begge søknadene gikk inn.

Som oppsummering kan man si at dataene fra Norsk kulturindeks viser at både kunstner og kulturarbeidertettheten og kunstnerkvalitet i de ti Opplandskommunene med residens virker å være noe bedre enn hva man skulle kunne forvente, og i en del tilfeller bedre enn blant sammenlignbare kommuner. Ofte er kommunene likevel under landsgjennomsnittet og i en del tilfeller også under gjennomsnittet i Oppland. Mange av kommunene som scorer dårlig er tynt befolkede distriktskommuner, noe som er typisk. Det er derfor viktig å se til forventningsindeksene; de justerer for slike trekk. Det er dessuten viktig å igjen minne om at dataene viser et kort utsnitt i tid, slik at utviklingstendenser i liten grad speiles. Man kan kanskje regne med at resultater av residenssatsingen trenger noe mer tid for å feste seg.

3.4 Nødvendighet av ordningen

Til slutt i evalueringens mandat ligger et ønske om å undersøke hvilken betydning Oppland fylkeskommunes støtteordning har for kunstnerresidensenes virksomhet.

- Er den viktig?
- Kanskje uvurderlig?
- Har den uuntenderte følger eller virkninger?

I våre intervju med representanter for fylkeskommunen og kommunene forteller de at de har inntrykk av at ordningen er viktig for residenseierne/kunstnerne. Dette inntrykket blir langt på vei bekräftet i intervjuene med sistnevnte gruppe. Det er godt kjent at kunstnere strekker seg langt for å sikre kunstproduksjonen, gjerne på en måte som samtidig bidrar til redusert inntekt og levestandard (Mangset et. al. 2010). Det er dermed vanskelig å hevde at bortfall av støtte ville være det samme som å avvikle residensene i Oppland. Lytter vi til residenseierne, mener de likevel at støtten er svært viktig. En residenseier uttrykker seg som følger: «Nå kan jeg bare snakke for meg selv, men vi kunne ikke drevet uten støtten fra fylkeskommunen.» En annen sier: «Det har vært avgjørende for at vi driver på.» En tredje hevder: «Det er være eller ikke være. Vi startet helt uten støtte, og det var ikke bærekraftig.»

Mange påpeker styrken ved ordningen i og med at den er så fleksibel. Den kan benyttes både til drift, til å honorere administrative kostnader samt å honorere gjestekunstnere. En av residenseierne understreker hvor verdifullt det er å kunne betale gjestende kunstnere forutsigbart, uavhengig av hvordan kunstprosjektet ellers går. Det med forutsigbarhet er noe som også framheves av andre. Selv om ingen av informantene fra residensene forskutterer støtte, mener de å se en belønning av systematisk og kvalitativt godt arbeid, noe som igjen nettopp fremmer profesjonalitet og kvalitet. Særlig kan vel dette være tilfelle for residensene med flerårig støtte.

Profesjonalitet og høy kvalitet er begrep som går igjen i datamaterialet. Mange av informantene mener nettopp at offentlig støtte er en forutsetning for dette. Støtten gir sikkerhet til å satse. Man kan rett og slett «heve ambisjonene», som en hevder. Det virker videre som at fokuset på kvalitet i ordningen blir verdsatt av residenseierne. En sier:

Bra med fokus på at residensene skal drives av profesjonelle aktører, at de ikke skal drives av de lokale akvarellklubben, uten å si et vondt ord om dem. Men, at de forstår at dette handler om profesjonalitet og et yrke og ikke en hobby.

Et slikt syn er ikke overraskende, både fordi kvalitet er en svært viktig konvensjon på kunstfeltet, men også fordi vi kun har spurt informanter fra residenser som *har fått* støtte. Det er ikke underlig at nettopp disse mener ordningen fremmer høy kvalitet.

Et aspekt ved fylkeskommunal støtte, som framheves av en av informantene, er at den videre kan utløse kommunal og/eller nasjonal støtte, noe også Norsk kulturråd var inne på. Residensstøtten virker både til å utvikle kunstnerskap og residensene, og er i tillegg et kvalitetsstempel. Innvilget støtte har dermed en viktig effekt på kunstnere. «Den er et viktig signal fra fylkeskommunen, som sier 'dette ønsker vi, vi ser kunstnere'. Det gjør at man får lyst til å bosette seg her», sier en av informantene. Støtten kan i tillegg til ekstern/kommunal støtte, også utløse andre gunstige avtaler. En informant mener at den fører til at kunstnerne f.eks. kan få utsmykkingsoppdrag. Resonnementet her er at kunstneriske konsulenter som bestemmer tildeling til slike oppdrag, uten residensordningen, det kvalitetsstemplet den representerer og den blesten den skaper, kanskje ikke hadde kjent til kunstneren det er snakk om. Fylkeskommunen kan dermed ha i mente at de her fungerer som portvoktere til annen støtte.

Fylkeskommunens oppfølging av ordningen virker å være god. Fylkeskommunen og den administrasjon oppleves både som velvillig og som en «oppsøkende samarbeidspartner som følger prosjektet godt og skjønner det», som en sier. Dialogen mellom tilskuddsmottakere og -givere virker å være god. En annen informant er «veldig fornøgd med fylkeskommunen. De er nære og tilgjengelige, interesserte og lyttende, og kan være med å utvikle prosjekt i direkte kontakt. Det er ønsket at du skal drive en slik aktivitet.» En informant påpeker imidlertid at ordningen medfører «mye rapportering for små penger.» Dette virker dog ikke til å være en utbredt kritikk.

Selv om gjengs oppfatning av ordningen er god, har flere også noen kritiske merknader. Som vi tidligere har vært inne på, påpeker flere at ordningen kunne vært promotert bedre, både i Oppland og nasjonalt. Flere kunstnere burde få vite om ordningen, er omkvedet her. Disse røstene har inntrykk av at støtten er (for) lite kjent blant kunstnere, noe de altså mener er uheldig. For det første gjør manglende promotering til at søkningen blir mindre enn den ellers kunne ha blitt. For det andre, mener flere, mister man her nettopp noen av effekten man ønsker så sterkt, nemlig å trekke kunstnere og kunstnermiljøer til Oppland. En informant er dessuten inne på hvilken rolle Oppland her står i fare for å forspille: «Også nasjonalt er det, eller bør det være, interessant å se at det er en samlet satsing som resulterer i en veldig stor bredde i et såpass kunstnertynt fylke som Oppland.» Ikke mange fylker har liknende ordninger som denne, her kan Oppland dermed ta en ledig posisjon som foregangsfylke, som andre kan lære og trekke erfaringer av. En slik posisjon er selvsagt avhengig av at ordningen blir kjent nasjonalt.

Flere av informantene som representerer det kommunale nivået er kritiske til det de oppfatter som mangelfull kommunikasjon med fylkeskommunen om ordningen. Det er særlig to forhold de gjerne skulle ønske de fikk spille mer inn: 1) hvilke kriterier som skal gjelde for tildeling av støtte, og 2) fleksibiliteten i ordningen mht. hvem som kan søke. For det første er flere opptatt av hvordan man samtidig skal sikre residenser av høy kvalitet og en jevn fordeling av midlene på hele fylket. Her vil holdningene nok variere, etter hvem man spør, men i sum virker kvalitet å stå helt sentralt i ordningen og i kunstnerresidenser som konsept. Videre, ordningens kriterium om å prioritere kunstnerstyrte residenser faller flere tungt for brystet, da det samtidig diskvalifiserer institusjoner som kommunene mener er viktige eller kunne spilt en viktig rolle også som residenser. Særlig pekes det på at dette kan være problematisk dersom støtten blir flerårig, og dermed i seg selv får en institusjonaliserende virkning. Flerårig støtte er ikke i seg selv problematisk. Fordelen ved dette er økt langsiktighet og profesjonalisering. Gitt ordningens overordnede målsetning, er heller ikke prioritering av kunstnerstyrte residenser problematisk. Man må likevel gi kritikerne rett når de påpeker at slik institusjonalisering potensielt kan gi en svakere dynamikk i ordningen enn ønskelig, særlig med tanke på rekruttering.

4. Konklusjon

Ordningen med tilskudd til kunstnerresidenser i Oppland må etter vår mening i hovedsak anses som vellykket. Her er vårt resultat på linje med Larsen et. al. (2017) sin evaluering av Norsk kulturråds forsøksordning for gjesteoppholdsstøtte ved arenaer, som konkluderer med at:

Det er vår vurdering av ordningen at gjestene har tilført relevant kunstfaglig kompetanse til arenaene. Kompetansen har hatt en reell tilleggsverdi for de prosjektorganisasjonene den har vært omsatt i. Arenaeffekten av oppholdene i forhold til utvikling av kunstfaglig profil er positiv. [...] For mange av prosjektene i casematerialet er det for tidlig å dra noen slutninger med hensyn til varige arenaeffekter. Flere har imidlertid gitt tilbakemelding på at de har strukket seg lenger og blitt mer profesjonelle gjennom samarbeidet med gjestekunstner/kurator. Flere har også fått styrket sin programprofil og nettverksposisjon, og noen har fått etablert ny praksis ved arenaen.

Vi bygger denne konklusjonen på et empirisk materiale som vitner om at kunstnerne (residenseiere og gjester) er svært fornøyde. I tillegg er fylkeskommunen fornøyd. Også kommunene er, med små unntak, fornøyde. I tillegg til at støtten er populær og har ønsket virkning, oppfattes den, særlig blant mottakerne, som nødvendig. Fylkeskommunen ved fylkesrådmann skriver i en av sine innstillinger⁶ at erfaringene fra de første årene med prøveordningen

[...] viser at dette er en ordning som treffer søkerens behov godt og som genererer skapende aktivitet, kunstnerisk utveksling og kompetansedeling med både nasjonale og internasjonale kunstnere, og som i tillegg generer publikumstilbud man ellers ikke ville sett.

Dette er en vurdering vi deler. Vår anbefaling er dermed at den bør videreføres i dagens form.

For å gå noe mer inn på konklusjonens detaljnivå: **Effekten av støtten for kunstfeltet lokalt, regionalt, samt for kunstnerne er etter intensjonen.** Det er gjennom de empiriske analysene etter vårt skjønns sannsynliggjort at kunstnerne gjennom støtten får:

- Nettverk nasjonalt og internasjonalt.
- Lokaler.
- Impulser utenfra.
- Knytte sammen lokalmiljø og eget kunstprosjekt og ambisjoner.

Man kan dermed anta at den kunstproduksjonen disse kunstnerne og residensene står for styrkes gjennom ordningen.

Effekten av støtten for kommunene/lokalsamfunnene der residensene er lokalisert er delvis etter intensjonen. Det er gjennom de empiriske analysene etter vårt skjønns sannsynliggjort at lokalsamfunn får:

- Impulser utenfra, nytt blikk på lokalmiljø.
- Økt stolthet, men kanskje også økt refleksjon rundt styrker og svakheter.
- Amatører og ildsjeler både innen og utenfor lokalt kunst- og kulturliv får impulser, inspirasjon og økt kompetanse.

⁶ Vedtak fra Fylkesrådmannen om tildeling av tilskudd til kunstnerresidenser 2017, 08.12.2016. Ref.: 201613195-57

- Lokalt næringsliv og kommunalt serviceapparat kan benytte kunstfaglig kompetanse og kreativitet inn i sin produksjon. Men, slike effekter kan lett overvurderes (man må være nøktern/realistisk). Ringvirkningsanalyser er ofte preget av at aktørene har svært velmente intensjoner, men forteller om effekter som nok bærer preg av å være mer forhåpninger som er vanskelig å dokumentere empirisk, enn nettopp empiriske realiteter.
- Lokal handelsstand får økt omsetning. For eksempel foreligger det planer og ideer til spillefilmminnspilling på Dovre i regi av Trollfilm, med 10-15 medarbeidere tilstede i månedsvis, kanskje flere år. Skulle dette slå til, vil det helt sikkert utgjøre en reell økonomisk verdiskaping, også lokalt. Slike satsinger er likevel nokså sjeldne, og denne typen effekter er derfor noe man må vurdere svært nøkternt.

Effekten av støtten for Oppland fylke/regionen er etter intensjonen. Det er gjennom de empiriske analysene etter vårt skjønn sannsynliggjort at Oppland fylke får:

- Tilstrømming av kunstnere til steder som er fraflytningstruet, pga. at disse ofte har et potensiale som produksjonssted (låver og uthus kan f.eks. benyttes som produksjons- og visningslokaler). Dette synliggjøres også i noen grad i data fra Norsk kulturindeks, selv om man her må ta forbehold om at datagrunnlaget kan inneholde svakheter.
- Et forbedret renommé som bo- og arbeidssted og arbeidsmarked for kunstnere. Denne effekten er imidlertid svært avhengig av at ordningen markedsføres godt. Det empiriske materialet gir grunn til å spørre om potensialet her er tatt tilstrekkelig ut.

Det er gjennom de empiriske analysene etter vårt skjønn sannsynliggjort at viktighet av støtten for kunstnerne er stor.

- Et bortfall av støtte ville trolig ført til reduksjon i residensenes drift.
- Residensene ville nok fortsatt som produksjonslokaler for kunstnerne som har dette som bosted, men uten den økte aktiviteten som residensopphold uten tvil tilfører, samt de ringvirkningene (som vi omtaler mange plasser i rapporten) som slike residensopphold etter vårt syn medfører.

Forbedringspotensial

Støtten bør i det store og hele videreføres som den er. Men:

- Samarbeidet mellom Oppland fylkeskommune og vertskommune kan bli bedre og tettere
- Man bør ha en strategi for hvordan man skal håndtere utfordrende sider ved ordningen, f.eks. knyttet til
 - Ettårig/flerårige tildelinger
 - Dynamikken i ordningen, dvs. «Klippekort»-mottagere vs. nykommere
 - Hvilke kriterier som skal gjelde for å tildele støtte: Kvalitet vs. f.eks. geografisk beliggenhet og kunstnerstyrt vs. institusjonsstyrt.
 - Hvem som skal innstille: administrativt vedtak vs. fagfelleutvalg (man har ingen garanti for at fagkunnskapen blant de til enhver tid sittende byråkratene er tilstrekkelig god.
- Vi tar ikke stilling i noen av disse spørsmålene, men anbefaler fylkeskommunen å gå igjennom slike og andre relevante spørsmål i samarbeid med representanter for både vertskommuner og residenser.

Referanser

- Berge, O. K. (2017). *Look to Norway™. Current Norwegian foreign cultural policy*. Ph.D.: HSN.
- Gran, A.-B., Theie, M. G. og Torp, Ø. (2016). The Creative Industries in Norway: 2008-2014. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift* 02/2016
- Hesmondhalgh, D. (2013). *The cultural industries*. Los Angeles: Sage.
- Kilroy, A., Garner, C., Parkinson, C., Kagan, C. og Senior, P. (2007). *Towards transformation: exploring the impact of culture, creativity and the arts of health and wellbeing*.
- KRD, KUD og NHD *Handlingsplan. Kultur og næring*. Oslo.
- Kulturdepartementet *St.meld. nr. 23 (2011-2012) Visuell kunst*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Larsen, H. M., Arntzen, K. O. og Kaya, Z. (2017). *På besøk : evaluering av forsøksordningen for gjesteoppholdsstøtte ved arenaer*. Oslo: Kulturrådet.
- Mangset, P. (1998). *Kunstnerne i sentrum. Om sentraliseringsprosesser og desentraliseringspolitikk innen kunstfeltet*. Oslo: Norsk kulturråd.
- Mangset, P. og Røyseng, S. (2009). *Kulturelt entreprenørskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mangset, P., Heian, M. T. og Løyland, K. (2010). For mange fattige kunstnere? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 04/2010
- Oppland, f. *Kulturstrategi for Oppland 2016-2020*. Oppland fylkeskommune.
- Throsby, C. D. (2010). *The economics of cultural policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vareide, K. og Kobro, L. U. (2012). *Skaper kultur attraktive steder?* TF-notat 1/2012 (Telemarksforsking. Bø : trykt utg.), b. 1/2012. Bø: Telemarksforsking.
- Velure, H. (2014). "Et prosjekt er et prosjekt er et prosjekt". *En analyse av prosjektbegrepets utvikling og betydning i det norske språket, med hovedvekt på kulturpolitisk retorikk og scenekunstdiskurs*: The University of Bergen.